

Základní škola

Kolín IV., Prokopa Velikého 633, okres Kolín
zskolin@iol.cz

PREVENTIVNÍ PROGRAM ŠKOLY

Školní rok 2021/2022

Vypracovala: Mgr. Ivana Zadáková

Schválila: Mgr. Kateřina Koděrová

Obsah

1. Úvod
2. Legislativní ošetření problematiky rizikového chování žáků
3. Charakteristika školy
4. Analýza současného stavu
5. Spolupráce s odborníky
6. Propagace
7. Cíle prevence na škole
8. Obsah prevence
9. Obsah prevence podle věku
10. Přehled typů rizikového chování žáků
11. Metody při realizaci prevence
12. Krizový plán
13. Evidence a efektivita
14. Finanční zabezpečení
15. Důležitá telefonní čísla
16. Rizikové chování ve školním prostředí – šikana a vandalismus
17. Časový plán akcí metodika prevence 2020/2021
18. Evaluace
19. Seznam dostupné literatury
20. Závěr
21. Přílohy

1. Úvod

Preventivní výchovně vzdělávací působení musí být nedílnou součástí výuky a života základní školy. Úkolem školy je, aby žáci získali nejenom vědomosti, poznatky a dovednosti v jednotlivých oborech, ale škola by měla mít takovou kvalitu, aby dětem umožňovala osvojit si kompetence zdravého životního stylu, které jsou neúčinnějším preventivním nástrojem. Vše, co se v tomto období v oblasti formování osobnosti nepodaří, se jen velmi obtížně napravuje v období dospělosti.

2. Legislativní ošetření problematiky rizikového chování žáků

Legislativně byla problematika ošetřena těmito dokumenty:

Pokyn MŠMT k působení škol a školských zařízení proti projevům rasismu, netolerance a xenofobie

č. j. 14423/1999-22

č. j. 20734/1995-21

Pokyn MŠMT k prevenci zneužívání návykových látek ve školách a školských zařízeních.

č. j. 16227/1996-22

Koncepce prevence zneužívání návykových látek a dalších soc. patologických jevů u mládeže v působnosti resortu MŠMT na období 1998 – 2000 /rozpracované usnesení vlády ČR č.208/1997 a č. 209/1997

Metodický pokyn k prevenci soc. pat. jevů u dětí a mládeže

č. j. 14514/2000-51

Metodický pokyn Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy k řešení šikanování ve školách a školských zařízeních

č. j. MSMT- 22294/2013-1

Metodický pokyn k jednotnému postupu při uvolňování žáků z vyučování a postihu záškoláctví

č. j.10194/2002-14

Národní strategie primární prevence rizikového chování dětí a mládeže na období 2013/17

Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí a mládeže, č. j.21291/2010 – 2018, Příloha č .22

3. Charakteristika školy

ZŠ Kolín IV., Prokopa Velikého 633 je součástí vzdělávací soustavy a je zařazena do sítě škol. V právních vztazích vystupuje svým jménem, funguje jako příspěvková organizace a má právní odpovědnost vyplývající z těchto vztahů.

Škola má zavedeny speciální třídy pro žáky se SVP.

Se souhlasem Krajského úřadu Středočeského kraje zřizujeme speciální třídy pro žáky s vadami řeči a žáky s SPU. Prioritami školy ve výchovně vzdělávací oblasti i nadále je výuka cizích jazyků, informatika a využívání volného času žáky.

Učitelé 1. a 2. stupně prošli vzdělávacími cykly Tvořivé školy, noví zaměstnanci si toto vzdělání průběžně doplňují. Certifikát školicího střediska pro ŠVP Tvořivá škola nás opravňuje k proškolení našich pedagogických pracovníků, ale i k proškolení učitelů jiných škol. Škola má v provozu dvě počítačové učebny. 30 učeben je vybaveno interaktivními tabulemi. Z toho jednu interaktivní tabuli s příslušenstvím pro 1. stupeň jsme získali jako školicí středisko TŠ vstupem do projektu Čtení a psaní s porozuměním. Škola má zavedeny vlastní webové stránky. Ve škole je vybudována počítačová síť, která umožňuje komunikaci mezi vedením školy a učiteli, ale i s veřejností. Všichni učitelé vlastní notebook, který jim umožňuje připravit zajímavé a pestré hodiny s ohledem na využití interaktivních tabulí.

Od 1. 9. 2011 jsme zapojeni do projektu OP VVV Tvořivá škola v Kolíně.

Pro využívání volného času dětí máme široce rozpracovaný systém zájmových útvarů ŠK.

K areálu školy patří sportoviště, které využíváme v hodinách TV i při zájmové činnosti žáků

Škola má svoje logo a vlajku. Žáci se podíleli na tvorbě loga v soutěži a nyní jej využíváme na diplomy, pro písemný styk s veřejností apod.

Na školním pozemku je vybudováno arboretum, které podporuje ekologickou a environmentální výchovu. U arboreta je umístěna učebna v přírodě. Tento projekt byl financován zřizovatelem v rámci programu Boje proti kriminalitě.

Aktivně využíváme i další dvě učebny v přírodě.

Od ledna 2006 pracuje při škole školská rada, která je tvořena zástupci z řad zřizovatele, rodičů a učitelů. Na škole byl založen Spolek rodičů a přátel školy při 3. ZŠ, který školu i finančně podporuje.

4. Analýza současného stavu

Stejně jako na všech školách i u nás se děti setkávají s projevy šikany. Většinou se podle poznatků jedná o šikanu slovní. Díky poměrně dobrým vztahům učitelů se žáky se většina problémů řeší včas.

Kouření je rozšířené ojediněle, bohužel i mezi žáky 1. stupně. Na 2. stupni podle dotazníkového šetření kouří pravidelně asi 10% žáků. Zkušenost s tabákem má více jak 50% žáků 8. a 9. tříd. Tomuto problému věnujeme stále více času a pozornosti.

Méně rozšířené je užívání alkoholu. I když pouze 3% dětí nemají s alkoholem vůbec žádnou zkušenost, téměř 80% žáků 8. a 9. tříd ji má. Alkohol je podle ankety konzumován mimo školu, spíše v rodinách, při příležitostech rodinných oslav a o víkendech s kamarády.

Experimenty s návykovými látkami podle výzkumů ESPA probíhají především mezi žáky vyšších tříd.

Skryté záškoláctví se nám daří objevovat včas díky vnitřním směrnici školy.

Ostatnímu asociálnímu chování se snažíme předcházet přednáškami a besedami se žáky, vlastním příkladem i seznamováním žáků s jejich právy a povinnostmi. Důležité je vést žáky ke zdravému životnímu stylu.

5. Spolupráce s odborníky

Při prevenci rizikového chování škola spolupracuje s mnoha subjekty. Snažíme se využívat především organizace, které nám poskytují bezplatnou pomoc.

K nejčastěji využívaným organizacím patří:

- Policie ČR
- Městská policie Kolín
- Městský úřad Kolín – odbor sociální péče
- SVP Kolín

- PPP Kolín
- PPP Kutná Hora
- PPP Nymburk
- ACET, o. s.

6. Propagace

K propagaci PPŠ na naší škole slouží nástěnka umístěná ve sborovně a umístění na webových stránkách školy. Dále je propagace realizována prostřednictvím třídních schůzek, školních akademií, článků do regionálního tisku, Dne zdraví, vánočních a velikonočních trhů, vystoupením dětí při různých příležitostech a prostřednictvím internetových stránek školy.

7. Cíle prevence na škole

Dlouhodobým cílem primární prevence je minimalizovat výskyt rizikového chování žáků.

Žákům poskytujeme celý komplex opatření, přednášek, besed, volnočasových aktivit i výukových nadstandardů, jejichž hlavním úkolem je vést žáky ke zdravému sebevědomí, správnému sebehodnocení, stanovení si reálných cílů v životě, k poznání sebe sama, zvládnutí stresu a k dovednosti řešit své problémy bez pomoci kouření, alkoholu a jiných návykových látek. Ve škole vytváříme protidrogovou atmosféru, atmosféru důvěry a spolupráce. Je důležité přesvědčit rodiče, že je nutné o problémech s dětmi mluvit, věnovat čas společným aktivitám a nepodceňovat činnosti školy. Důležitá je i vzájemná důvěra. Samozřejmostí pro pedagogické pracovníky je zvyšování informovanosti a vzdělání v tomto oboru.

V primární prevenci se zaměřujeme na:

- prevenci studijního selhávání
- správnou profesní orientaci
- vytváření kvalitních vztahů mezi dětmi
- zdravý životní styl
- vytváření zdravého sebevědomí
- posílení duševní odolnosti vůči stresu a negativní zážitkům
- vytváření komunikačních dovedností

schopnost samostatně řešit problémy
podílení se na tvorbě prostředí a životních podmínek

Problémy sekundární prevence nepatří do kompetence školy, proto budou předávány odborníkům mimo školu.

8. Obsah prevence

Prevence ve vyučovacích hodinách

Pro prevenci lze využít všech vyučovacích předmětů a školních akcí.

Každý vyučující má zapracován do svých tematických plánů seznam dovedností a znalostí, které mu poskytl metodik prevence. To umožňuje, aby primární prevence probíhala po celou dobu školní docházky a byla přiměřená věku dítěte. Největší pozornost je této problematice věnována v hodinách společenskovedních a výchovných předmětů.

Význam mají i třídnické hodiny, které se konají jednou za 14 dní pod vedením třídního učitele. V těchto hodinách jsou plněny i úkoly zadávané výchovným poradcem.

Hodiny rodinné a občanské výchovy pravidelně navštěvují pracovníci PPP Kolín a využitím různých typů psychoher nám pomáhají objevit problémy v kolektivech.

Prevence mimo vyučování

Využívání vlastních prostor k volnočasovým aktivitám je pro školu výhodou. Nabídka kroužků je i letos poměrně bohatá (viz příloha).

Spolupracujeme i s dalšími subjekty, které zveme do školy na různé akce, besedy a přednášky. Děti mají tyto akce rády a bývají při nich velmi aktivní.

Preventivní akce mimo školu

V našem městě není mnoho nabídek v oblasti primární prevence, proto se snažíme využívat téměř všech možností, které se objeví. Například nabídek DDM v Kolíně, Policie ČR, PPP Kolín a dalších organizací a sdružení. Žáci se také zapojují do soutěží, které jsou vyhlašovány k problematice sociálně patologických jevů různými organizacemi.

Svůj význam mají i ozdravné pobyty, lyžařské a plavecké kurzy, exkurze a výlety, při kterých se na primární prevenci samozřejmě také nezapomíná.

Akce primární prevence pro rodiče

Rodiče jsou o této problematice informováni na třídních schůzkách. O akcích školy jsou průběžně informováni prostřednictvím žákovských knížek. Mohou využívat konzultačních hodin výchovného poradce i metodika prevence, nebo si domluvit

schůzku v jiném termínu. Chceme posílit důvěru rodičů ke škole. Budeme pokračovat v pořádání Dnů otevřených dveří, kdy se rodiče mohou přijít podívat do vyučování.

Akce primární prevence pro učitele

Primární prevence je záležitostí každého pedagoga a je proto důležité, aby byl v této oblasti neustále vzděláván. Snažíme se navštěvovat semináře a přednášky věnované rizikovému chování, jejich řešení, prevenci studijního selhání apod.

Řešení přestupků

V případě výskytu přestupků či některých negativních jevů ve škole jsou tyto řešeny okamžitě ve spolupráci s rodiči podle Krizového plánu školy. Jsou evidovány výchovnou poradkyní, nebo metodikem prevence.

9. Obsah prevence podle věku

9. 1. 6-10 let – 1. až 3. ročník

Znalosti

Léky jsou drogy a pomáhají nám.

Léky musí být užívány podle předpisů a jsou-li zneužívány, mohou být nebezpečné.

Léky musí být ukládány na bezpečném místě.

Lékařský personál podává drogy jako součást léčby.

Je zakázáno vlastnit některé drogy.

Alkohol a tabák jsou také drogy, přestože vlastnit je není zakázáno.

Některé látky, které bývají běžně v domácnosti, mohou být nebezpečné, jsou-li zneužívány a měly by být bezpečně skladovány.

Drogy mají vliv na naše zdraví a mohou změnit to, jak se cítíme.

Pozitivní a negativní stránka drog.

Co je míněno termíny „užívat“ a „zneužívat“, „závislost“ a „návyk“.

Jak pracuje lidské tělo.

Hodnota zdraví a nevýhody špatného zdravotního stavu a nemoci.

Příklady vhodného chování, které vede k utužení zdraví.

Vědět, že učitelé a rodiče mohou pomoci.

Dovednosti

Jak se chránit v různých situacích.

Jak získat pomoc pro sebe, nebo jiné, když je to za potřebí.

Jak si zachovat vlastní sebedůvěru a podporovat sebedůvěru druhých.

Schopnost rozlišit, co je a není požitelné.

Jak pečovat o své tělo.

Postoje

Vědomí si sebe sama, sebeúcta, pochopení vlastních hodnot.

Mít pochopení pro určité hodnoty – např. právní povědomí.

Přijmout dobře míněné rady od rodičů a učitelů.

Umět přijímat rozdíly mezi lidmi a skutečnost, že různí lidé jednají podle různých hodnot.

Kladný postoj k vlastnímu tělu.

9. 2. 10-13 let – 4. až 7. ročník

Znalosti

Úloha léků ve společnosti.

Pozitivní a negativní účinky alkoholu.

Nebezpečí kouření tabáku.

Další informace o specifických drogách (včetně látek těkavých a léčiv).

Experimentování s drogou je osobní věcí každého, ale je nutné vědět, že může mít nebezpečné důsledky.

Potenciální důsledky experimentování s drogou (včetně oblasti zdraví, právního rizika, vlivu na rodinu).

Zdraví a nemoc. Znalost stavby a fungování lidského těla.

Základní znalosti péče o tělo (význam správné stravy, cvičení pro zachování zdraví).

Dovednosti

Jak se správně rozhodovat v různých situacích.

Jak vybírat vhodné osoby a organizace, u kterých hledat pomoc.

Jak si budovat vlastní sebeúctu a jak pomáhat budovat sebeúctu druhým.

Jak volit správný druh stravy.

Jak pečovat o tělo (včetně tělesného cvičení a hygieny).

Postoje

Uvědomění si vlastních hodnot.

Pozitivně přijímat příklady dospělých, zejména rodičů a učitelů.

Přijímat odpovědnost za sebe a své chování.

Tolerance vůči nedostatkům druhých.

Akceptování a ocenění rozmanitosti a rozdílnosti v lidském životě.

Znalost obecně respektovaných postojů vůči odlišným skupinám lidí.

Cenit si vlastního těla.

9 . 3. 14-15 let – 8. až 9. ročník

Znalosti

Užívání drog v minulosti a úloha „lidových léků“.

Způsoby, jak výrobci alkoholu a tabákových výrobků propagují své výrobky.

Další informace o působení drog a nebezpečí, které mohou přinést.

Znalost v oblasti práva v souvislosti s drogami.

Znalost školních předpisů týkajících se drog a jejich užívání.

Pochopení úlohy různých faktorů v otázkách zdraví, jak předcházet chorobám a podporovat zdraví.

Porozumění významu péče o tělo.

Znalosti, kde získat radu a pomoc, nastanou-li problémy – tel. čísla atd.

Znalost, jak poskytnout pomoc druhým.

Dovednosti

Vědět o možném nátlaku vrstevníků a jak mu odolat.

Jak pozvednout vlastní sebehodnocení a schopnost hodnocení druhých.

Jak rozvíjet nezávislost a toleranci v osobních vztazích.

Jak řešit konflikty a jak se vyrovnávat s problémy.

Jak si vybrat a vychutnat jídlo jako součást života.

Jak hledat radu a pomoc.

Jak poskytnout pomoc druhým.

Postoje

Základní optimistická životní orientace vůči tomu, co život přináší.

Být zodpovědný vůči sobě a svému okolí.

Pozitivní sebejistota v rozhodování založená na radách a příkladech druhých.

Ochota vyhledávat pomoc, jíž je zapotřebí.

Nápomocný přístup vůči druhým.

10. Přehled typů rizikového chování

1. Závislosti

tabakismus

alkoholismus

nealkoholové drogy

patologické hráčství, gambling

náboženský fanatismus

závislost na druhé osobě

2. Patologické jednání vůči sobě

tetování, vypalování do kůže

piercing

sebepoškozování

sebevražda a sebevražedný pokus

3. Jednání asociální

záškoláctví, útěky z domova
agresivita a šikanování
graffiti a vandalismus
rasismus a xenofobie
týrání dětí, brutalita v rodině
pohlavní zneužívání
sexuální zneužívání
kriminalita
ostatní poruchy chování

4. Jednání pseudoprosociální (spojené s partou)

závadové party
patologické názorové proudy (punk, anarchy, skinheads, neofašismus, ekoterorismus)
pohlavní promiskuita
prostituce
squatteři
rowdies (fanouškové)
hakeři (internetoví piráti)
náboženské sekty

10.1. Přehled typů rizikového chování u dětí a mládeže v působnosti MŠMT

1. násilí a šikanování
2. záškoláctví
3. kriminalita, delikvence, vandalismus aj. formy násilného chování
4. ohrožení mravnosti a ohrožování mravní výchovy mládeže
5. xenofobie, rasismus, intolerance a antisemitismus
6. užívání návykových látek, anabolik, medikamentů a dalších látek
7. netolismus (virtuální drogy), patologické hráčství (gambling)
8. divácké násilí
9. komerční sexuální zneužívání dětí

10. syndrom týraných a zneužívaných dětí

11. sekty a sociálně patologická náboženská hnutí

11. Metody při realizaci prevence

Základem při realizaci prevence na naší škole jsou učební osnovy (ŠVP), školní řád, krizový plán, třídnické hodiny, školní parlament, besedy, přednášky, výlety, exkurze, lyžařský výcvik, školy v přírodě, návštěvy divadel a výstav.

Třídnické hodiny

V průběhu třídnických hodin rozvíjíme u žáků schopnost diskutovat, komunikovat, řešit problémy ve skupině a přebírat zodpovědnost za své jednání.

Třídnické hodiny se konají minimálně 1x za 14 dní, v případě aktuálního řešení problému častěji.

Náměty pro práci v třídnických hodinách

- organizační záležitosti – organizace školního roku, celoroční, měsíční, týdenní plány, pravidla chování v naší třídě, zasedací pořádek
- přání a plány do nového školního roku
- osobnostní a sociální výchova
  - porozumění sobě samému a druhým
  - zvládnutí vlastního chování
  - mezilidské vztahy ve třídě i mimo ni
  - zásady dobré komunikace
  - spolupráce a pomoc mezi spolužáky
  - základní sociální dovednosti
  - duševní hygiena
  - různost lidí a názorů
- multikulturní výchova
  - přijmout druhého jako jedince se stejnými právy
  - schopnost poznávat a respektovat odlišnosti jiných národnostních, etnických, náboženských a sociálních skupin
  - rozpoznat projevy rasové nesnášenlivosti a napomáhat prevenci vzniku xenofobie

12. Krizový plán

12.1. Postup školy při podezření zneužívání návykové látky

ze dne 3. 9. 2007

/zpracováno podle trestního zákona 140/1961 Sb., zákona 37/1989 Sb./

Při podezření, že žák užívá návykové látky:

1. Třídní učitel, výchovný poradce a metodik školní prevence podle svých odborných a komunikativních soc. dovedností provede diskrétní šetření, pohovor s dítětem. Doporučí mu rozhovor s odborníkem – PPP, Linka důvěry, nebo SVP.

2. Jsou kontaktováni rodiče, eventuelně zákonný zástupce.

3. V případě akutního ohrožení zdraví – při nebezpečí předávkování, trvalého zdravotního poškození včetně vzniku návyku hraničícího s ohrožením života – jsou informováni rodiče a sociální odbor.

4. V akutním případě – po průkazném zjištění zneužívání návykových látek ve škole, nebo v případě, kdy je žák prokazatelně ovlivněn drogou či alkoholem v době vyučování jsou uvědomeni rodiče a kontaktováno zdravotnické zařízení, zároveň oddělení péče o dítě a oddělení sociální prevence MÚ.

Vypracovala:

Mgr. Ivana Zadáková
metodik prevence rizikového chování

Mgr. Kateřina Koděrová
ředitelka školy

12.2. Postup školy při výskytu podezřelé látky

ze dne 3. 9. 2007

/zpracováno podle trestního zákona 140/1961 Sb., zákona 37/1989 Sb./

Omamné látky

I. Zjistí-li pedagog podezřelou látku a je podezření, že se jedná o drogu či jinou škodlivou látku, postupuje takto:

1. V přítomnosti jiného pedagogického pracovníka uloží tuto látku do obálky.
2. Na obálku napíše datum, čas a místo zjištění látky.
3. Obálku přelepí a opatří razítkem školy a uloží do školního trezoru.
4. Bezodkladně vyrozumí policii, která provede identifikaci. Nikdy neprovádí identifikaci zaměstnanec školy.

II. Zjistí-li pedagog podezřelou látku u dítěte, které jeví známky otravy, postupuje takto:

1. Látku uloží stejným způsobem do obálky.
2. Obálku odevzdá přivolanému lékaři.

Vypracovala:

Mgr. Ivana Zadáková
metodik prevence rizikového chování

Mgr. Kateřina Koděrová
ředitelka školy

12.3. Postup školy při podezření na užití omamné látky žákem

ze dne 3. 9. 2007

/zpracováno podle trestního zákona 140/1961 Sb., zákona 37/1989 Sb./

1. V případě ohrožení zdraví žáka v důsledku podezření na požití omamné látky se postupuje, jako když dítě přijde do školy s horečkou

a) dítě je odvedeno ze třídy do jiné místnosti, kde je zajištěn dohled dospělé osoby a kde zůstane po dobu, než pro něj přijdou rodiče nebo záchranná služba

b) škola bezodkladně kontaktuje rodiče nebo zákonné zástupce

žáka a informuje obtíže nespecifických zdravotních potíží žáka; rodiče jsou vyzváni k okamžitému vyzvednutí žáka ze školy, neboť je nutné lékařské vyšetření

c) pokud rodič do školy přijde:

1. je seznámen se zdravotními potížemi a škola apeluje na rodiče, aby s dítětem navštívili lékaře a nabídne možnost poradit se o výchovných problémech se školní psycholožkou, nebo u jiného

odborníka

d) pokud rodič do školy nepřijde:

1. škola přehodnotí zdravotní stav dítěte a je v její pravomoci zavolat lékařskou službu; rodiče jsou o postupu předem informováni
2. škola vyhotoví zápis průběhu celého případu

2. V případě výskytu podezřelé látky nebo podezření na užití omamné látky

a) třídní učitelé znovu seznámí žáky se školním řádem, hlavně částmi týkajícími se dané problematiky.

b) proběhne třídní schůzka, kde budou rodiče seznámeni s účinky a příznaky užití návykových látek a s postupem školy při řešení případu; rodiče jsou vyzváni ke spolupráci při výskytu rizikového chování; jsou seznámeni s náplní práce a s konzultačními hodinami výchovného poradce a školního metodika prevence.

3. Škola neprodleně vyzve rodiče žáka k jednání, kde jsou seznámeni se všemi skutečnostmi případu, porušením školního řádu, sankcemi, které z toho vyplývají. Škola doporučí rodičům pomoc specializovaných pracovišť a nabídne další pomoc.

4. Žáci jsou obecnou formou seznámeni s případem a jsou upozorněni na závažnost držení, přechovávání a užívání omamných látek a to nejen ve škole.
5. Třída, v níž se problém objevil, bude monitorována a budou s ní pracovat odborníci.

Vypracovala:

Mgr. Ivana Zadáková

metodik prevence rizikového chování

Mgr. Kateřina Koděrová

ředitelka školy

12.8. Postup školy při podezření na záškoláctví

Ze dne 25. 8. 2016

Zpracováno podle

Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí a mládeže
(Dokument MŠMT č. j.: 21291/2010 - 28)

- a / Žáci jsou povinni docházet do školy pravidelně a včas podle daného rozvrhu, účastnit se vyučování a všech akcí školy, které se v době vyučování konají; řádně omlouvat svoji neúčast na vyučování a ostatních povinných akcích školy.
- b / Zákonný zástupce žáka je povinen doložit důvody nepřítomnosti žáka ve vyučování nejpozději do 3 kalendářních dnů od počátku nepřítomnosti žáka, a to písemně, e – mailem, nebo telefonicky. Po návratu žáka do školy je povinen jej písemně omluvit v žákovské knížce.
- c / V odůvodněných případech (např. podezření na záškoláctví) může třídní učitel ke každé absenci z důvodu nemoci omlouvané zákonnými zástupci požadovat doložení žákovy nepřítomnosti také potvrzením ošetřujícího lékaře.
- d / Omluvenku předloží žák třídnímu učiteli ihned po návratu do školy.
- e / Absence žáka omlouvá zákonný zástupce žáka.
- f / Při dlouhodobé absenci známé předem (např. rodinná rekreace) vyžaduje škola od zákonných zástupců předem písemné omluvení. Uvolnění na jednu vyučovací hodinu

povoluje vyučující předmětu nebo třídní učitel, na 1 den povoluje třídní učitel, na delší dobu ředitel školy, nebo jeho zástupce.

g / Uvolňování žáka z vyučování před jeho ukončením je možné pouze na základě písemné omluvy zákonných zástupců, kterou žák předloží vyučujícímu hodiny nebo třídnímu učiteli (při uvolnění na jednu hodinu) nebo třídnímu učiteli (při uvolnění na více hodin).

h / Při výskytu neomluvené absence je potřeba neodkladně informovat rodiče. Pokud se vyskytnou další neomluvené hodiny, je svolána výchovná komise.

I / Jestliže dojde k opakovanému bezdůvodnému, nebo řádně neomluvenému zanedbání školní docházky, oznámí škola v souladu se zákonem č. 359/1999 Sb., o sociálně – právní ochraně dětí tuto skutečnost orgánu sociálně-právní ochrany dětí, OŠKS Kolín.

j / V případě podezření na tzv. skryté záškoláctví / velký počet absencí vždy zákonným zástupcem omluvený / projedná tuto situaci třídní učitel s rodiči, připomene povinnost zákonného zástupce zajistit řádnou školní docházku svého dítěte. Nedojde-li k nápravě, obrátí se o pomoc v této věci na OSPOD.

Vypracovala:

Mgr. Ivana Zadáková

metodik prevence rizikového chování

Mgr. Kateřina Koděřová

ředitelka školy

12.7. Postup školy při podezření na týrané dítě / syndrom CAN /

Ze dne 25. 8. 2016

Zpracováno podle

Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí a mládeže (Dokument MŠMT č . j.: 21291/2010 - 28)

V případě zjištění syndromu CAN učitel nepostupuje sám, dle závažnosti informuje pediatra, OSPOD, místní oddělení Policie České republiky, či dalšími odborníky. Pokud má učitel jistotu, že byl spáchán trestný čin, má ze zákona povinnost obrátit se na orgány činné v trestním řízení.

a / Pokud si pedagog všimne, že dítě nese nějaké stopy týrání / může se jednat o změny chování žáka či o fyzické známky vypovídající o násilném zacházení s dítětem /.

b / Pedagog by se měl vždy pokusit navázat s žákem osobní kontakt. Rozhovor s dítětem nemusí vést pouze třídní učitel, ale i jakýkoliv jiný zaměstnanec školy,

kterému žák důvěřuje. Vystoupení týraného dítěte z anonymity je to nejtěžší, co po něm můžeme chtít!

c / Další informace je možné získat od spolužáků či sourozenců.

d / Ve většině případů je vhodné oslovit rodiče, kteří by měli okomentovat to, jak si vysvětlují problémy, které učitel u dítěte vyzoroval. Můžeme tak i zjistit, že skutečnou příčinou žákova neobvyklého chování je něco jiného než domácí týrání.

e / Pokud dítě samo přizná, že je týráno, nebo si tuto informaci učitel jinak potvrdí, je vhodné kontaktovat psychologa, OSPOD, případně místní oddělení Policie ČR.

Vypracovala:

Mgr. Ivana Zadáková
metodik prevence rizikového chování

Mgr. Kateřina Koděrová
ředitelka školy

12.9. Postup školy při přistižení žáka při požívání tabákových výrobků v prostorách školy

Ze dne 25. 8. 2016

Zpracováno podle

Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí a mládeže
(Dokument MŠMT č. j.: 21291/2010 - 28)

Žáci chrání své zdraví i zdraví spolužáků. Ve vnitřních i vnějších prostorách školy je zakázáno kouřit. Zákaz se týká i elektronických cigaret.

a / Je-li žák přistižen při požívání tabákových výrobků v prostorách školy, v době školního vyučování, nebo při akcích pořádaných školou, je nutné mu v dalším požívání zabránit.

b / Tabákový výrobek je potřeba žákovi odebrat (za přítomnosti další osoby) a zajistit, aby nemohl v požívání pokračovat.

c / Pedagogický pracovník, který přistihl žáka při požívání tabákových výrobků nebo byl o této skutečnosti informován, sepíše o události stručný záznam s vyjádřením žáka (odkud a od koho má tabákový výrobek). Záznam podepíše: pedagog, žák, případně

svědci (podepisují jako poslední, zůstávají „v utajení“). Záznam si zakládá do agendy školní metodik prevence. Je vyzrozuměno vedení školy.

d / Třídní učitel informuje zákonného zástupce nezletilého žáka.

e / Žákovi je uděleno kázeňské opatření dle školního řádu.

f / Pokud se jednání opakuje, případně v závažných případech (s ohledem na věk, nebo chování žáka), vyzrozumí škola orgán sociálně právní ochrany. Škola může od tohoto orgánu vyžadovat pomoc.

g / Kázeňská opatření:

1. důtka ředitele školy – vnesení návykových látek do prostoru školy (alkohol, kouření, drogy)

2. 2. stupeň z chování – kouření v prostorách školy, v době školního vyučování, nebo při akcích pořádaných školou.

Vypracovala:

Mgr. Ivana Zadáková
metodik prevence rizikového chování

Mgr. Kateřina Koděrová
ředitelka školy

12.6. Postup školy při podezření na projevy rasismu, extremismu a xenofobie

Ze dne 25. 8. 2016

Zpracováno podle

Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí a mládeže

(Dokument MŠMT č. j.: 21291/2010 - 28)

V případě, že ve škole dojde k projevům

- verbálního a fyzického napadání spolužáků nebo zaměstnanců kvůli jejich rasovému, národnostnímu nebo etnickému původu
- agitace ve prospěch extremistických hnutí na půdě školy a snahy o získání nových stoupenců mezi vrstevníky
- zanedbání školních povinností kvůli volnočasovým extremistickým aktivitám mimo školu

a / Je třeba zjistit hloubku extremistického přesvědčení konkrétního jednotlivce, nebo skupiny a zároveň míru rozšíření uvedených postojů ve třídě, ve škole.

b / V případě zjištění opakovaných projevů s extremistickým podtextem, účasti žáka v extremistické partě, užívání násilí s extremistickým podtextem, informujeme rodiče.

c / V případě závažných projevů / především násilných / informujeme Policii ČR.

d / Ve výuce se zaměříme na tuto problematiku, razantně vystoupíme proti projevům intolerance mezi žáky.

Vypracovala:

Mgr. Ivana Zadáková
metodik prevence rizikového chování

Mgr. Kateřina Koděrová
ředitelka školy

12.5. Postup školy při podezření na šikanu

Ze dne 25. 8. 2016

Zpracováno podle:

Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí a mládeže

(Dokument MŠMT č. j.: 21291/2010 - 28)

V případě, že pedagogický pracovník má podezření na šikanu v konkrétní třídě, nebo dostane informaci od rodičů o podezření na šikanu.

a / Rodičům poskytne informaci o zahájení řešení jejich podnětu, vždy informuje rodiče o výsledcích vyšetřování, a to i v případě, že se podezření neprokáže.

b / Neprodleně informuje metodika prevence.

c / Metodik prevence zahájí šetření v dané třídě, nalezne vhodné svědky.

d / Provede individuální rozhovory se svědky.

g / Provede rozhovor s obětí.

h / Zajistí ochranu obětí.

i / Provede rozhovor s agresory, případně konfrontaci mezi nimi.

j / Při prokazatelných projevech šikany metodik prevence dále pracuje s výchovnou poradkyní a informuje vedení školy.

k / Podle závažnosti projevů šikany rozhodne ředitelka školy o stupni kázeňského opatření.

l / V případě negativních dopadů šikanování na oběť zprostředkuje metodik prevence péči školní psycholožky, v mimořádných případech podá návrh orgánu sociálně právní ochrany dítěte k zahájení práce s rodinou.

m / Pokud dojde k závažnému případu šikanování nebo podezření, že šikanování naplnilo skutkovou podstatu trestného činu, oznámí metodik prevence tuto skutečnost Policii ČR.

Vypracovala:

Mgr. Ivana Zadáková
metodik prevence rizikového chování

Mgr. Kateřina Koděřová
ředitelka školy

12.4. Postup školy při nekázní ve výuce

Ze dne 25. 8. 2016

zpracováno podle

Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí a mládeže

(Dokument MŠMT č. j.: 21291/2010 - 28)

Při prokázané nekázní žáka při vyučování:

- a.) Bude neukázněný žák učitelem vykázán z učebny a předán vedení školy.
- b.) Vyučující zavolá neprodleně zákonnému zástupci (rodiči) a bude ho informovat o chování a nekázní žáka.
- c.) Vyučující bude informovat zákonného zástupce o dalších krocích nápravy.

d.) O neukázněném chování žáka předá vyučující informaci třídnímu učiteli, výchovnému poradci, popřípadě metodikovi prevence rizikového chování, v případě závažného porušení školního řádu i ředitele školy.

e.) Výchovný poradce se domluví o dalším postupu nápravy s ředitelem školy, rodičem, metodikem prevence a třídní učitel uloží zápis do žákovy dokumentace.

f.) V případě závažného porušení školního řádu a nekázní svolá třídní učitel jednání výchovné komise, kterou tvoří zákonný zástupce žáka, třídní učitel, výchovný poradce, metodik prevence, popř. pracovník OSPOD.

h.) Při uložení výchovného opatření bude neprodleně informován jeho zákonný zástupce, důvody mu budou sděleny prokazatelným způsobem. Současně je třídní učitel zaznamená do školní dokumentace žáka.

Vypracovala:

Mgr. Ivana Zadáková
metodik prevence rizikového chování

Schválila:

Mgr. Kateřina Koděrová
ředitelka školy

13. Evidence a efektivita

Evidenci akcí konaných v průběhu roku má na starosti metodik prevence. Za evidenci kázeňských přestupků zodpovídají výchovné poradkyně pro 1. a 2. stupeň. Písemné doklady o řešení výchovných problémů eviduje metodik prevence nebo třídní učitel, podle závažnosti problému i ředitelka školy. Průběžné hodnocení plnění MPP probíhá na poradách. V rámci možné měřitelnosti hodnotíme nejenom preventivní program, ale celou řadu faktorů, které je velmi těžké začlenit a vyhodnotit. Jako hodnotící aktivitu používáme se souhlasem rodičů i diagnostiku třídy a další dotazníky k postižení sociálního klimatu třídy a některých projevů rizikového chování (viz příloha).

14. Finanční zabezpečení

Finanční zabezpečení je s ředitelkou školy řešeno předem. Konkrétní akce budou školou financovány z peněz určených na primární prevenci. Určitou finanční podporu žádáme každoročně od občanského sdružení pracujícího při naší škole, dále od

městského úřadu, popř. využijeme programy vypsané Krajským úřadem Středočeského kraje.

15. Důležitá telefonní čísla

Jednotné evropské číslo tísňového volání	112
Záchranná lékařská služba	155
Policie ČR	158
Hasiči	150
Městská policie Kolín	321 725 958
Hasičský záchranný sbor	950 870 011
Nemocnice Kolín	321 756 111
Linka důvěry Kutná Hora	327 511 111
Bílý kruh bezpečí Pardubice	466 265 264
Bílý kruh bezpečí Praha	257 317 100
PPP Kolín	321 722 116

SVP Kolín , Polepská, Kolín IV	777 738 794
EXODUS – náhradní domov pro mládež v krizi Vlašim	317 844 482
Prostor plus. o. p. s., Na Pustině 1068, Kolín II	777 738 794
Rodinné centrum Hvězdička, Smetanova 766, Kolín IV	736 470 910
OSPOD, Karlovo náměstí 45, Kolín IV	321 748 350
Volno, o. s. pro pomoc rodinám dětí s postižením, Rimavské Soboty 923, Kolín II	321 622 331
Centrum psychologicko – sociálního poradenství Středočeského kraje, Školská 60, Kolín IV	321 725 151
Psychoterapie – Mgr. Veronika Galusová, U Křižovatky 608, Kolín IV	774 087 166
Posudky z oboru dětské psychologie, PhDr. Vladimír Tesař, U Borků 543, Kolín V	321 723 732
Psychodiagnostika a psychoterapie – Mgr. Radek Sýkora, Žižkova 250, Kolín III	721 137 807
Centrum psychiatrické péče – MUDr. Michaela Málková, Karlovo náměstí 47, Kolín	466 030 112

16. Rizikové chování ve školním prostředí – šikana a vandalismus

Definování typu rizikového chování

Co to je šikanování

Šikanování je jakékoliv chování, jehož záměrem je ublížit, ohrozit nebo zastrašovat jiného žáka, případně skupinu žáků. Je to cílené a opakované užití fyzických a psychických útoků jedincem nebo skupinou vůči jedinci či skupině žáků, kteří se neumí nebo z nejrůznějších důvodů nemohou bránit. Zahrnuje jak fyzické útoky v podobě bití, vydírání, loupeží, poškozování věcí, tak i útoky slovní v podobě nadávek, pomluv, vyhrožování či ponižování. Může mít i formu sexuálního obtěžování až zneužívání. Nově se může realizovat i prostřednictvím moderních komunikačních prostředků, především prostřednictvím internetu a mobilu (viz. podrobněji samostatná příloha č. 7 KYBERŠIKANA).

Šikana se projevuje i v nepřímé podobě jako demonstrativní přehlížení a ignorování žáka či žáků třídní nebo jinou skupinou spolužáků (zde je potřeba citlivě zvážit, zda se jedná o šikany, či jde o projev nedostatečně rozvinutého sociálního citění žáků). Nebezpečnost působení šikany spočívá zvláště v závažnosti, dlouhodobosti a nezřídka v celoživotních následcích na duševní a tělesné zdraví oběti. (*Metodický pokyn ministra školství. Mládeže a tělovýchovy k prevenci a Řešení šikanování mezi žáky škol a školských zařízení. Č. j. 224 246/2008-50 ze dne 3. 12. 2008*)

Co šikanování není?

Za šikanování se nepovažuje škádlení a jednorázová agrese. Například, když se poperou dva přibližně stejně silní žáci například kvůli dívce, která se jim líbí oběma, nejde o šikanování, protože tu chybí **nepoměr sil**, kdy oběť se neumí nebo z různých příčin nemůže bránit.

Východiska pro pomoc

V prvé řadě musíme vědět, že podstatnou vlastností šikanování je skrytost a nepřístupnost. Je to dáno především tím, že často všichni přímí i nepřímí účastníci šikany, včetně obětí z různých důvodů a pohnutek brání jejímu odhalení. Tento mechanismus se označuje jako základní zakrývající systém nebo také komplot velké šestky. Je proto důležité, abychom uměli rozpoznat přímé a nepřímé signály šikanování, které bývají obvykle nenápadné (**viz PŘÍLOHA 1**).

Odkrytí šikany nám však samozřejmě nestačí. Jestliže chceme šikany řešit a neublížit, potřebuje znát speciální teorii, která se přímo váže k řešení konkrétních případů. Patří do ní dvě podstatné věci:

1. Musíme porozumět trojrozměrnému modelu šikanování, v němž je fenomén chápán jako nemocné chování, závislost a těžká porucha vztahů.
2. Musíme znát základní a neobvyklé formy šikany.

Tyto poznatky je potřeba chápat jako nezbytné klíče pro promyšlený výběr nejúčinnějších metod. Bez práce s těmito indikačními kritérii není možná bezpečná pomoc. Jestliže nejsou při léčbě rozlišována vnitřní stadia šikany a nepracuje se s pravými formami šikanování, potom je naše pomoc riziková a v zásadě vždy chybná. Podrobně a srozumitelně najdete tuto teorii zpracovanou v doporučené základní literatuře. Stručně trojrozměrný model šikanování a formy šikanování osvětlíme

v následující kapitole Jak postupovat při řešení šikany.

Jak postupovat při řešení šikany

Obecné návody na šikanu neplatí

Obecné a zjednodušené návody v podobě kuchařek a receptů na šikanu neplatí. Hrozí nebezpečí, že někdy více ublíží, než pomohou. Ve světě zatím tento trend převažuje. Česká šikanologie přispěla ke zvýšení bezpečnosti a snížení rizikovosti metod používáním indikačních kritérií.

Účinná a bezpečná pomoc vyžaduje odlišení šikany od příbuzných fenoménů, vnitřní zmapování šikanování a alternativní léčbu. Při řešení konkrétního případu šikany je nutné respektovat stadium a formu šikany. Přihlížet je nutné také k dalším kritériím, například k přítomnosti a intenzitě závislosti mezi agresorem a obětí, síle a typu zakrývajícího systému apod.

Následně doporučený způsob neposkytuje obecnou hotovou kuchařku řešení, ale popisuje kroky účinné a bezpečné léčby šikany. Ukazujeme v něm směr a důležité milníky pomoci.

A teprve v rámci těchto kroků odkazujeme na texty v přílohách, které mají charakter kuchařek. (Uceleně a instruktivně se s tímto postupem seznámíte v doporučené základní literatuře).

Přímé varovné signály šikanování mohou být např.:

- Posměšné poznámky na adresu žáka, pokořující přezdívka, nadávky, ponižování, hrubé žerty na jeho účet.
- Kritika žáka, výtky na jeho adresu, zejména pronášené nepřátelským až nenávislným, nebo pohrdavým tónem.
- Nátlak na žáka, aby dával věcné nebo peněžní dary šikanujícímu nebo za něj platil.
- Příkazy, které žák dostává od jiných spolužáků, zejména pronášené panovačným tónem.
- Skutečnost, že se jim podřizuje.

- Nátlak na žáka k vykonávání nemorálních až trestných činů či k spoluúčasti na nich.
- Honění, strkání, štouchání, rány, kopání, které třeba nejsou zvlášť silné, ale je nápadné, že je oběť neoplácí.
- Rvačky, v nichž jeden z účastníků je zřetelně slabší a snaží se uniknout.

Nepřímé varovné signály šikanování mohou být např.:

- Žák je o přestávkách často osamocený, ostatní o něj nejeví zájem, nemá kamarády.
- Při týmových sportech bývá jedinec volen do mužstva mezi posledními.
- Při přestávkách vyhledává blízkost učitelů.
- Má-li žák promluvit před třídou, je nejistý, ustrašený.
- Působí smutně, nešťastně, stísněně, mívá blízko k pláči.
- Stává se uzavřeným.
- Jeho školní prospěch se někdy náhle a nevysvětlitelně zhoršuje.
- Jeho věci jsou poškozené nebo znečištěné, případně rozházené.
- Zašpiněný nebo poškozený oděv.
- Stále postrádá nějaké své věci.
- Odmítá vysvětlit poškození a ztráty věcí nebo používá nepravděpodobné výmluvy.
- Mění svoji pravidelnou cestu do školy a ze školy.
- Začíná vyhledávat důvody pro absenci ve škole.
- Odřeniny, modřiny, škrábance nebo řezné rány, které nedovede uspokojivě vysvětlit.

POZN: (Zejména je třeba věnovat pozornost mladším žákům nově zařazeným do třídy, neboť přizpůsobovací konflikty nejsou vzácností!)

Rodiče žáků by si měli všimnout především těchto možných signálů šikanování:

- Za dítětem nepřicházejí domů spolužáci nebo jiní kamarádi.
- Dítě nemá kamaráda, s nímž by trávil volný čas, s nímž by si telefonovalo apod.
- Dítě není zváno na návštěvu k jiným dětem.
- Nechuť jít ráno do školy (zvláště když dříve mělo dítě školu rádo). Dítě odkládá odchod z domova, případně je na něm možno i pozorovat strach.
- Ztráta chuti k jídlu.
- Dítě nechodí do školy a ze školy nejkratší cestou, případně střídá různé cesty, prosí dovoz či odvoz autem.
- Dítě chodí domů ze školy hladové (agresoři mu berou svačinu nebo peníze na svačinu).
- Usíná s pláčem, má neklidný spánek, křičí ze snu, např. "Nechte mě!"
- Dítě ztrácí zájem o učení a schopnost soustředit se na ně.
- Dítě bývá doma smutné či apatické nebo se objevují výkyvy nálad.
- Zmínky o možné sebevraždě.
- Odmítá svěřit se s tím, co je trápí.

- Dítě žádá o peníze, přičemž udává nevěrohodné důvody (například opakovaně říká, že je ztratilo), případně doma krade peníze.
- Dítě nápadně často hlásí ztrátu osobních věcí.
- Dítě je neobvykle, nečekaně agresivní k sourozencům nebo jiným dětem, možná projevuje i zlobu vůči rodičům.
- Dítě si stěžuje na neurčité bolesti břicha nebo hlavy, možná ráno zvrací, snaží se zůstat doma.
- Své zdravotní obtíže může přehánět, případně i simulovat (manipulace s teploměrem apod.).
- Dítě se vyhýbá docházce do školy.
- Dítě se zdržuje doma více, než mělo ve zvyku.

Vandalismus

<p>Typ rizikového chování</p>	<p>Vandalismus ve školním prostředí se projevuje ničením školního majetku nebo jeho poškozováním a ničením majetku ostatních žáků a žákyň, případně dalších členů školní komunity.</p> <p>Jedná se buď o významné útoky na věci, které mají za následek jejich úplné zničení (ulomené části nábytku, prokopnuté dveře, utržené vodovodní kohoutky, utrhané hadice od hasicích přístrojů, zničené školní pomůcky, učebnice části oblečení) nebo významné poškození (čmáranice a nápisy na zdech nebo školním nábytku, popsané a polité učebnice, oloupané nejrůznější rohy, nalepený toaletní papír na stropě apod.)</p> <p>Důvody pro takové chování jsou nejrůznější a pro vypořádání se s jevem, je třeba se jimi zabývat v každém konkrétním případě. Jestliže se jedná o záměr a cíl, pak je třeba použít vůči žákyni/žákovi jiné opatření, než když se jedná o snahu na sebe upozornit, vyrovnat se spolužákům a spolužačkám nebo o následek šikany, či její doprovodný projev.</p> <p>V různé míře se jev vyskytuje ve všech školách a všech stupních vzdělávací soustavy. Prostory, na jejichž konečné podobě se nějak podíleli i žáci a žákyně jsou terčem útoků méně často, než prostory ostatní a jsou také školní komunitou více střežené.</p>
<p>Východiska</p>	<p>Rizikové situace (místo, terč, čas)</p> <p>Nejrizikovější čas co do četnosti případů vandalismu je rozhodně přestávka mezi vyučovacími hodinami nebo přestávka mezi dopoledním a odpoledním vyučováním. Eliminace jevu v této době pomocí situačních opatření je možná.</p>

Fyzický dohled nad žáky a žákyněmi – jedním ze způsobů kontroly jevu je vykonávání přímého fyzického dohledu (tedy tzv. „dozor“). Přítomnost dospělé osoby na rizikovém místě komplikuje provedení útoku proti věci a řadu vandalů odradí. Dospělá osoba svou přítomností, zejména pohybuje-li se v určeném prostoru, vytváří ve svém „dohledovém okolí“ poměrně bezpečný prostor. Vandalismus tímto opatřením nevytlačíte ze školy, ale ve střeženém prostoru probíhat nebude. Přítomnost dospělé osoby má v těchto případech stejný efekt jako sledování prostoru technickým prostředkem.

Vnitřní kamerové systémy - umístění kamerových systémů do škol není vítanou aktivitou pro Úřad pro ochranu osobních údajů, pro některé rodiče a zástupce pedagogické veřejnosti. Učitelky, učitelé a školští manažeři a manažerky se na tento technický prostředek obvykle dívají jinak. Prostor střežený kamerou je z hlediska vandalismu zcela bezpečný prostor.

Organizované přestávkové aktivity – někteří žáci a žákyně, kteří nevědí, co by měli o přestávce dělat, vyplňují tuto prázdnost násilím vůči věcem. Nabídka konkrétní činnosti je může nasměrovat k jiným aktivitám. Jedná se např. o možnost trávit přestávky venku, v tělocvičně apod.

Místa k sezení - nejrůznější sedací kouty, lavičky, židle v rozích apod. umožňují vykonávání další přirozené činnosti, tedy posezení s přáteli a nezávazné rokování. Tato místa přitahují zejména žáky a žákyně vyšších ročníků, tedy ty, jejichž případný vandalismus způsobuje největší hmotné škody.

Specifickým rizikovým časem je **vyučovací hodina ve spojení s žákem nebo žákyní, kteří se touto dobou nezdržují ve třídě**. Jedná se o děti, které se z nejrůznějších příčin z vyučovací hodiny uvolňují (někam něco nesou, jdou na toaletu apod.) nebo o žáky a žákyně, kteří přicházejí do školy v průběhu vyučování a jsou vpuštěni bzučákem. Touto dobou se po chodbách pohybuje minimum dospělých a přímý dozor není na chodbách, toaletách a dalších rizikových místech téměř vůbec vykonáván.

Užitečné je proto tento časový úsek velmi pečlivě monitorovat, žáky a žákyně do budovy uprostřed vyučování vpouštět minimálně nebo s asistencí a každého, kdo se pod nejrůznější záminkou ze třídy vprostřed hodiny uvolní, zaznamenat, včetně času, kdy nebyl ve třídě přítomen.

<p><i>U každého podezření o výskytu daného jevu musí být vždy informován ředitel školy/šk. zařízení.</i></p>	
<p>Kdo řeší + s kým spolupracuje</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Školní poradenské pracoviště (školní psycholog, školní metodik prevence, výchovný poradce, speciální pedagog) - PPP (pedagogicko-psychologická poradenství) - SVP (střediska výchovné péče) - OSPOD (oddělení sociálně právní ochrany dětí) - Policie ČR
<p>Legislativní rámec</p>	<p>Školní řád (je v souladu se základní platnou legislativou) Zákon. č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (Školský zákon), v platném znění Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině Zákon č. 132/1982 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon o rodině Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí Zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže Zákon č. 40/2009, Sb., trestní zákoník Vyhláška č. 116/2011, kterou se mění vyhláška č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních Vyhláška MŠMT č. 73/2005 Sb. o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadanými Vyhláška č. 291/1991 Sb., o základní škole, ve znění pozdějších předpisů <i>www.msmt.cz; webové stránky příslušných krajských úřadů, PPP, jednotlivých škol a školských zařízení (školní řády)</i></p>
<p>Jak postupovat</p>	<p>Doporučený postup</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Podmínky zacházení se školním majetkem zakotvit do školního řádu a to včetně sankcí, které škola použije v případě, že se někdo dopustí úmyslného ničení majetku. Náhrada škody není sankce, ale samozřejmost. Předpokladem je současně písemné stvrzení zákonnými zástupci žáka o seznámení se školním řádem. 2. Náhradu úmyslně způsobené škody důsledně vymáhejte po tom, kdo ji způsobil. U nezletilých potom po jejich zákonném zástupci. 3. Opakovaně s žáky a žákyněmi komunikujte na téma ochrana majetku a zacházení s cizím majetkem. 4. Jestli žák nebo žákyně, kteří škodu způsobili, nejeví ochotu k její nápravě, případně je škoda takového rozsahu, že věc nelze svépomocně opravit, vyrozumívejte o tomto chování zákonně

	<p>zástupce žáků a žákyň a dohodněte s nimi způsob náhrady škody.</p> <ol style="list-style-type: none"> 5. Jestliže se jedná o škodu většího rozsahu a ten, kdo ji způsobil není ochotný škodu nahradit, vyrozumívejte Policii ČR a oznamte podezření na spáchání přestupku proti majetku, případně trestného činu majetkové povahy. 6. U škod, které se dají nahradit tak, že je opraví sám žák nebo žákyň, preferujte tento způsob náhrady škody. 7. O způsobené škodě provedte záznam, ze kterého budou jasně vyplývat všechny důležité skutečnosti: kdo – co - kdy – kde – jak – proč – čím... 8. Snažte se vždy dobrat příčiny takového jednání a s ní následně pracovat. <p>V případě, že se práce s příčinou vymyká vašim možnostem nebo pro ni nemáte zákonné opodstatnění, hledejte na vás navazující instituci nebo organizaci, která s příčinou pracovat může a umí a zprostředkujte kontakt mezi ní a žákem nebo žákyň, kteří se vandalismu dopustili/ např. ped.- psych. poradna, stř. vých. péče/</p> <p>Kdy hlásit rodičům?</p> <p>V případě, kdy způsobená škoda je nepatrná nebo malá (dle platného trestního zákoníku činí výše škody nikoliv nepatrné 5.000,- Kč), je třeba věc oznámit rodičům tehdy, jestliže dítě věc poškodilo úmyslně a nejeví žádnou snahu o nápravu. V případě škod většího rozsahu nebo škod na majetku někoho třetího (spolužák, cizí osoby v průběhu školní exkurze atd.) oznamujte rodičům vždy.</p>
<p>V jakém případě vyrozumět Polici ČR/OSPOD</p>	<p>Kdy hlásit policii?</p> <p>V případě, kdy je škoda nikoliv nepatrná, nikdo nejeví snahu o nápravu a škola není vlastními silami schopná domoci se takové nápravy. Musí se jednat o úmyslné poškození nebo zničení věci. Hlásíte také tehdy, jestliže o to žádá poškozený nebo poškozená nebo jejich zákonní zástupci.</p> <p>Kdy hlásit OSPOD?</p> <p>V případech, kdy se jedná o opakované jednání a výchovná a další opatření, která zvolila škola, neměla žádný účinek.</p>

17. Časový plán akcí metodika prevence 2021/2022

Hlavní úkoly v práci metodika prevence pro tento školní rok:

- **Zlepšovat klima v jednotlivých třídních kolektivech a snižovat výskyt negativních projevů chování u žáků.**
- **Minimalizovat záškoláctví u žáků**
- **Rozvíjet kvalitní vztahy mezi žáky, pedagogy i rodiči**
- **Posilovat úlohu třídních učitelů při řešení problémů v jednotlivých třídách.**
- **Předcházet náznakům a počátečním projevům šikany mezi žáky a zaměstnanci školy.**
- **Seznamovat žáky se zásadami zdravého životního stylu.**
- **Posilovat spolupráci a komunikaci s rodiči při řešení nevhodného chování žáků.**
- **Mapovat riziková místa v prostorách školy**

Plánované preventivní akce pro žáky a rodiče budou vycházet z pokynů MŠMT a z epidemiologické situace školního roku 2021/2022.

V 6. ročnících budou pokračovat adaptační kurzy (Podpora žákům pro adaptaci při přechodu na vyšší stupeň vzdělávání).

Ve spolupráci s občanským sdružením ACET proběhne preventivní blok programů pro žáky 1. a 2.stupně.

Městská policie Kolín bude pokračovat v ucelených preventivních programech pro I. stupeň (1. až 3. ročníky na téma Bezpečí ve veřejném prostoru).

Kroužek Školního klubu bude pokračovat v tvorbě zpravodajství pro webové stránky Bezpečný Kolín / spolupráce s Policií ČR MÚ Kolín/.

Pravidelně se budou konat schůzky pracovníků Školského poradenského pracoviště.

Po celý školní rok spolupracují třídní učitelé se školní psycholožkou a výchovnými poradci.

Celoročně průběžně probíhá analýza rizikového chování ve škole a budou vytyčena riziková místa v budově školy.

Sledování problematických žáků z minulého školního roku.

Na základě spolupráce se třídními učiteli jsou vytipováváni problematičtí žáci, dochází k analýze jejich chování, probíhají rozhovory s jejich rodiči, případně se obracíme na další instituce – PPP Kolín, Středisko výchovné péče, Policii ČR a Městskou policii Kolín.

Všechny výše uvedené aktivity mají zajistit fungování efektivních způsobů prevence rizikového chování, které napomáhají zlepšování školního klimatu / Kvalitní škola / a zdravému životnímu stylu žáků.

Podle aktuální nabídky mohou být zařazeny do programu další programy v průběhu školního roku.

V průběhu školního roku bude Preventivní program školy aktualizován metodickými doporučeními a dodatky nadřízených orgánů.

Metodik prevence bude při veškeré své činnosti dbát na dodržování ochrany osobních údajů podle GDPR.

Září	Školní družina Družinová olympiáda – sportovní aktivity 6. ročníky Jednodenní adaptační kurzy s třídními učiteli (místo- Polepy) 9. ročníky Návštěva kina, film V síti –bezpečí na internetu
Říjen	Školní družina Skřítkovský rej – zábavné, soutěživé hry, sběr kaštanů a žaludů 1.- 3. ročník Projekt Bezpečí ve veřejném prostoru – Městská policie 4. ročník Nebezpečí kouření - Občanské sdružení ACET 5. ročník Jak si nenechat ublížit- Občanské sdružení ACET 7. ročníky Nebezpečí internetu - Občanské sdružení ACET 8. ročníky

Zneužívání omamných látek- Občanské sdružení ACET

9. ročník, 4.ročník

Klima třídy -SVP

- Listopad**   **Školní družina**
Zdravá výživa-spolupráce se školní jídelnou-zdravý životní styl
Ať žijí duchové – výtvarná tvoření na dané téma
3. a 5. ročníky
Interaktivní besedy – Šikana, interaktivní beseda- Městská policie
6. ročník
Kyberšikana - Občanské sdružení ACET
- Prosinec**   **Školní družina**
Mikulášská nadílka– soutěže a hry – dodržování lidových tradic
Družinová notička – zpívání koled
1. a 2. stupeň ZŠ
Vánoční trhy, vánoční výzdoba tříd, soutěž o nejlépe vyzdobenou třídu
- Leden**   **Školní družina**
Zábavné odpoledne: Pexesový král
Zajišťování dalších materiálů pro testování rizikového chování
Spolupráce se školní psycholožkou
6. – 9. ročník
Prevence negativních jevů ve společnosti-Školní metodik
- prevence**
- 5.ročník
Klima třídy -SVP
- Únor**   **Školní družina**
Masopustní veselí – posilování vztahů v kolektivu
9. ročníky
Prevence negativních jevů-školní metodik Primární prevence

Březen	Školní družina Bezpečně venku bez rodičů – preventivní besedy 7. ročníky Městská policie - Porušování veřejného pořádku 6. – 9. ročník Prevence negativních jevů ve společnosti-Školní metodik prevence
Duben	Školní družina Čarodějnický rej – posilování vztahů v kolektivu Naučné odpoledne- Země není popelnice 6. – 9. ročník Prevence negativních jevů ve společnosti-besedy
Květen	Školní družina Moje rodina – projektový týden Co se děje v trávě – naučná odpoledne Zajištění aktuálních publikací a programů s tematikou sociálně patologických jevů Den rodiny, Den matek projektový den 6. – 9. ročník Prevence negativních jevů ve společnosti-Školní metodik prevence
Červen	Školní družina Cestujeme světem-pravidla chování a bezpečnosti Sám doma – prevence úrazů (besedy) Poslední zvonění – posilování vztahů v kolektivu Celkové zhodnocení školního roku 2020/ 2021

Zpracovala: Mgr. Ivana Zadáková - metodik prevence rizikového chování

18. Evaluace MPP

Podařilo se splnit

- plánované jednorázové sportovní, kulturní a společenské akce (besedy, výstavy, exkurze, výlety, sportovní turnaje)
- plánované jednorázové preventivní akce s dlouhodobějším působením na žáky (semináře, projekty)
- akce s dlouhodobějším výchovným působením na žáky (školy v přírodě, lyžařské výcviky)
- plánované jednodenní akce za účasti dětí z několika ročníků (projekty, Den dětí)
- kladná prezentace žáků na veřejnosti (internetové stránky, prodejní vánoční a velikonoční trhy)
- minimalizovat problémy s kouřením před vyučováním
- zapojit žáky do sportovních soutěží pořádaných školou (atletický víceboj, Vánoční laťka, turnaj ve florbalu a přehazované)
- kvalitativně zlepšit úroveň třídnických hodin
- systematická spolupráce učitelů při řešení výchovných problémů dětí

Podařilo se splnit částečně

- zvýšit aktivitu žáků i učitelů při organizování různých školních akcí
- potlačovat agresivní chování dětí vůči sobě
- zlepšit spolupráci rodičů se školou
- zapojit větší množství žáků do volnočasových aktivit nabízených školou

Dlouhodobým úkolem zůstává

- stálé zlepšování sociálního klimatu ve škole
- potlačení kuřáckých návyků u žáků
- nést odpovědnost za své chování a jednání, posilovat sebevědomí žáků
- být zodpovědný za své zdraví
- zapojit všechny zaměstnance školy do plnění PPŠ
- budovat kvalitní sociální vazby ve škole

Nástroje evaluace

- rozhovory s účastníky
- anketní lístky
- dotazníky

- techniky na vyjádření názoru

Ve školním roce 2020/2021 bylo plnění PPŠ od října přizpůsobeno hygienické situaci během koronavirové karantény.

Plán preventivních akcí školního roku 2021/2022 organizovaných metodikem prevence rizikového chování

Datum realizace	Program	Ročník	Lektor	Časová dotace
14. 9. 2021	Protidrogový vlak	9.A, B ,D 8.D	České dráhy	2hod
říjen	Nebezpečí závislostí	8 A, B	ACET- Pospíšil	2hod
říjen	Nebezpečí závislostí	8 D	ACET- Pospíšil	2hod
listopad	Nebezpečí kouření	5. A, C	ACET- Pospíšil	2hod
listopad	Nebezpečí kouření	5. B, D	ACET- Pospíšil	2hod
listopad	Vztahy v kolektivu	6. A, D	ACET- Pospíšil	2hod
listopad	Vztahy v kolektivu	9.C	SVP	9hod
prosinec	Vztahy v kolektivu	6. B	ACET- Pospíšil	2hod
leden	Nebezpečí internetu	7. A	Policie ČR	3hod
leden	Vztahy v kolektivu	8. B	ACET- Pospíšil	2hod
únor	Fake news	9. B	ACET- Pospíšil	2hod
březen	Mravní výchova	4. B	Policie ČR	1hod
duben	Vztahy v kolektivu	4 C	ACET- Pospíšil	2hod
květen	Vztahy v kolektivu	4 B	ACET- Pospíšil	2hod
květen	Vztahy v kolektivu	7 A	ACET- Pospíšil	2hod

Preventivní programy na rok 2021/ 2022 vycházejí z konkrétních požadavků třídních učitelů na základě zhodnocení potřeb jednotlivých tříd.

Zpracovala: Mgr. Ivana Zadáková

Metodik prevence rizikového chování

19. Seznam dostupné literatury

Literatura:

- KOLÁŘ, Michal. *Bolest šikanování*. Praha: Portál, 2001. 255 s.
- ŘÍČAN, Pavel. *Agresivita a šikana mezi dětmi*. Praha: Portál, 1995. 95 s.
- POKORNÝ, Vratislav, et al. *Patologické závislosti*. Brno: Ústav psychologického poradenství a diagnostiky r. s. Brno, 2002. 194 s.
- POKORNÝ, Vratislav, et al. *Prevence sociálně patologických jevů*. Brno: Ústav psychologického poradenství a diagnostiky r.s., 2003. 186 s.
- TELCOVÁ, Jana. *Úvod do pedagogické psychologie*. Brno: Ústav pedagogického poradenství a diagnostiky r.s., 2002. 151 s.
- KAUFMANNOVÁ - HUBEROVÁ, Gertrud. *Děti potřebují rituály*. Praha: Portál, 1998. 94 s.
- BERNEOVÁ, Patricia H., et al. *Jak nevychovat dítě s pocitem méněcennosti*. Praha: Portál, 1998. 132 s.

Videokazety:

- Řekni drogám ne
- Drogy a neurony
- AIDS
- Láska je láska
- Za mřížemi

Očima hadů I, II, III

20. Závěr

Předkládaný Preventivní program školy je základem pro práci naší školy v oblasti předcházení rizikového chování žáků.

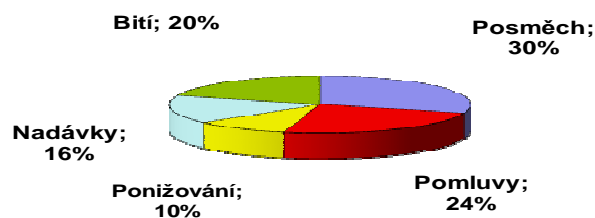
Přílohy

1. Ukázky testů používaných pro žáky naší školy.
2. Příklady zpracování některých zodpovězených otázek.

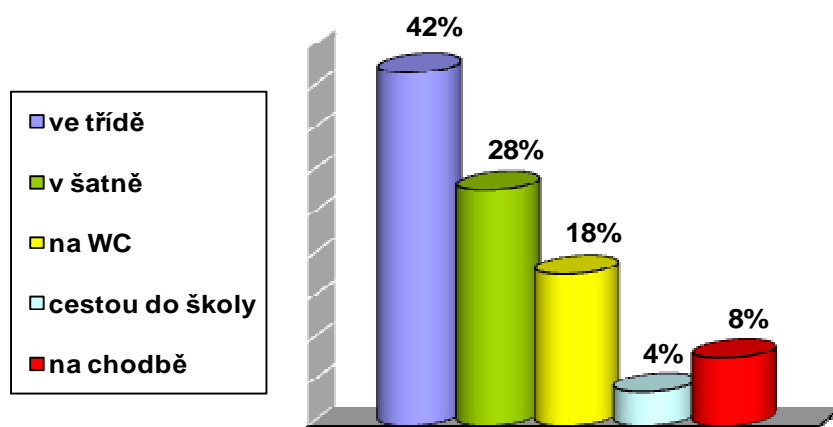

2.1. Dotazník šikanování – forma pro žáky

Otázka č. 10. Jak ti ubližují?

Otázka č. 12. Kde se to děje?

Č. j. MSMT-5217/2017-1

1

**Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí a mládeže
Příloha č. 22**

Dodržování pravidel prevence vzniku problémových situací týkajících se žáků s PAS ve školách a školských zařízeních za účelem zajištění bezpečnosti a ochrany jejich zdraví. Nastavení systémové metodické podpory a práce s rodinou a školou či školským zařízením.

Č. j. MSMT-5217/2017-1

2

Charakteristika poruch autistického spektra

Poruchy autistického spektra (dále jen „PAS“) jsou skupinou poruch, které se diagnostikují

na základě projevů chování. V Mezinárodní klasifikaci nemocí (MKN - 10) jsou označovány jako pervazivní (vše pronikající) vývojové poruchy, mezi které jsou řazeny mj. dětský autismus, atypický autismus, Rettův syndrom, Aspergerův syndrom, jiné pervazivní vývojové poruchy, pervazivní vývojová porucha nespecifikovaná.

Základní diagnostická triáda PAS zahrnuje různou míru narušení v těchto oblastech:

☒ *sociální interakce a sociálního chování,*

☒ *verbální i neverbální komunikace,*

☒ *v oblasti představitosti a hry, omezených vzorců chování, zájmů nebo aktivit.*

Stupeň závažnosti poruch bývá různý, typická je také značná variabilita projevů. I v případě nejlehčích forem postižení zhoršují sociabilitu a ztěžují zařazení jedince do společnosti. Více podrobností k odlišnostem a projevům v jednotlivých oblastech je popsáno v následující části.

Specifika v chování žáků s poruchou autistického spektra

PAS jsou celoživotní, některé projevy s věkem mizí, jiné se zase mohou objevit. Děti, žáci a studenti (dále jen „žák“) s PAS považujeme ve školské praxi za žáky s různou mírou speciálních vzdělávacích potřeb. Chování a jednání žáků s PAS ovlivňuje především odlišné vnímání, porozumění a sociální komunikaci. Chování a projevy jsou u každého žáka s PAS značně různorodé. Některé schopnosti a dovednosti mohou být rozvinuté, jiné výrazně opožděné nebo nerozvinuté. U žáků s PAS se lze setkat s různou mírou rozvoje řeči (mutismus, dysfázie, echolálie, verbalismus, ulpívání na tématu hovoru, repetitivní doptávání, ale také rozvinutou slovní zásobou i jazykovým nadáním, nebo naopak úplnou absencí řeči), různými intelektovými schopnostmi (mentální retardace, průměrné intelektové schopnosti s nerovnoměrným vývojem, nadprůměrné nadání) i s různým stupněm zájmu o sociální kontakt (děti mazlivé, pasivní, netečné, zdrženlivé, nejisté a neschopné přiměřeně navázat kontakt, neschopné užívat neverbální chování jako např. výraz obličeje, oční kontakt, postoj těla či gesta, děti fixované na blízké osoby, aktivní). Častým projevem jsou stereotypní pohyby, zvláštní zájmy, omezená schopnost spontánně sdílet s ostatními dětmi radost a zájmy, či rigidní a kompulzivní chování. Četnost takového chování se zvyšuje při nadměrné stresové zátěži žáka. To může být znamením „přetažení“ žáka. Při prevenci vzniku nežádoucího chování, stresu, či afektu je třeba mít na paměti, že žák s PAS v zátěžové a pro něj nestandardní situaci může opomíjet základní životní potřeby, jako např. fyziologická potřeba, příjem potravy, tekutin. Pokud pozorujeme na žákovi neklid, je vhodné nabídnout pití, připomenout jídlo, pamatovat na toaletu. Může se stát, že je žák dehydratovaný, hladový atd., ale sám tyto potřeby aktivně nevyřeší. Únava a „přetažení“ jsou signálem potřeby odpočinku, který dokáže navodit zklidnění. Pokud stereotypní rigidní projevy nejsou sebepoškozujícího nebo poškozujícího okolí ohrožujícího charakteru, je nutné nelpět na jejich zastavení, postupně odezní. Tyto projevy nesmí být důvodem jakékoliv formy trestání žáka. K projevům v oblasti tzv. diagnostické triády je často přidružena přecitlivělost na různé podněty jako zvuky, světlo, barvy, pachy, doteky apod.

Č. j. MSMT-5217/2017-1

3

Příčiny projevů rizikového chování

Znalost a respekt k přecitlivělosti žáka jsou nezbytným prvkem prevence vzniku jeho nežádoucího nebo až afektivního chování. Je nezbytné předvídat situace, kdy může s konkrétním podnětem přijít do styku. Způsoby práce s žáky s PAS jsou vždy individuální, přizpůsobené vzdělávacím potřebám každého jedince. Pokud škola nemá předchozí zkušenosti se vzděláváním dítěte s PAS, měla by se na jeho příchod dostatečně připravit. Při práci s žáky s PAS je mimo jiné nutná spolupráce s odborníky z oblasti dětské psychiatrie a školskými poradenskými zařízeními, majícími zkušenosti s danou diagnózou. Pro porozumění specifickým rysům diagnózy PAS, chování dětí s PAS, předcházení či vyvrácení řady předsudků a obav z problémového chování zajistí ředitel školy odbornou osvětu pro pedagogické

i nepedagogické pracovníky školy, žáky a rodiče. Krizové situace ve škole či školském zařízení zahrnují zejména rizikové chování vyvolané situací, která nastane z důvodu nepochopení současné potřeby žáka, kterým může být nepohodlí, změny aktuálního zdravotního stavu, či jiných faktorů, které ovlivňují jeho aktuální naladění. Reakcí žáka na takové nepochopení je řešení situace neadekvátním způsobem, neadekvátními verbálními projevy, vzdorovitým chováním, stereotypním chováním, agresí vůči ostatním spolužákům či dospělým, sebepoškozováním, výbušným chováním, vulgárním vyjadřováním apod. Jedná se o manifestaci vysoce stresové situace, ve které se žák ocitl. Následkem takto vyhocené situace může v případě jejího podcenění či neadekvátního zásahu či postupu zaměstnance školy či školského zařízení, dojít až k agresi vůči ostatním.

Incidenty tohoto charakteru jsou projevem bezmoci, frustrace z nepochopení, přetížení atp.

Pravidla předcházení rizikového chování

Pro předcházení krizovým situacím spojeným s rizikovým chováním žáků s PAS je nutné dodržovat tato pravidla:

☒ **pravidlo přesnosti, jasnosti instrukcí a zajištění předvídatelnosti:** většina žáků s PAS potřebuje větší míru struktury prostředí a činností, aby mohla kvalitně fungovat. Předvídatelnost a pravidelnost denních činností je pro žáky s PAS jistotou. Neznámé a nečekané události u nich mohou vyvolat stres a nejistotu, což může vést k úzkosti, problémovému chování, nebo k výkyvům či selhání v obvykle zvládaných činnostech.

☒ **pravidlo jasné a konkrétní motivace:** žáci s PAS musejí více než jedinci bez této poruchy, vědět, proč mají činnost vykonávat. Sociální motivace vzhledem k omezené schopnosti empatie funguje méně. U žáků s PAS si všímáme zvýšené potřeby logických důvodů pro vykonání určité práce a splnění úkolů.

Odpovědi opírající se o sociální pochopení nebývají pro žáky s PAS dostatečně motivující. Žáci s PAS mají obtíže. Rodičem se pro účely tohoto textu rozumí zákonný zástupce žáka. Dalšími „aktéry“ mohou být například jiné osoby, které zabezpečují výchovu žáka nebo se na ní výrazně podílejí.

Č. j. MSMT-5217/2017-1 4

Adekvátní motivace hraje velkou roli a enormně ovlivňuje veškeré jednání. Jednou z forem práce s motivací žáka je pozitivní posilování jeho silných stránek. Je třeba zohlednit problémy žáků s PAS s generalizací. Tato skutečnost ovlivňuje různou míru zvládnání konkrétních osvojených dovedností v závislosti na aktuálním prostředí. Může proto nastat situace, že např. v domácím prostředí zvládnutou činnost není schopen žák zvládnout ve škole nebo v dalším prostředí, a naopak. To však neznamená, že tzv. „tručuje“ či „dělá naschvály“. Problém s generalizací nelze řešit postihem žáka.

Pravidlo vyšší míry tolerance: způsoby jednání a komunikace s ostatními žáky i učiteli, jako např. nevhodné poznámky, netaktní přímočarost, otázky mimo kontext, banální výroky, úzkostné reakce při setkáních s novými lidmi, vulgární vyjadřování atd., kladou vyšší nároky na toleranci ze strany přítomných osob a vyžadují nutnou pedagogickou empatii ve školním prostředí i na akcích konaných mimo školu. I ve vyhocené situaci je nezbytné vycházet ze zásad komunikace s osobami s PAS, viz Komunikační klíč (Komunikační soubor).

Pravidlo důslednosti v přístupu: spontánnost, rychlá změna původního plánu, nepřesnost a nedodržování stanovených pravidel uvádí žáky s PAS v chaos a nejistotu. V případě, že je potřeba změnit původní nastavený harmonogram a postup, je nezbytné jasně a logicky vysvětlit, proč ke změně dochází. Změnu je dobré podpořit vizualizovanou informací. Tam, kde se předpokládá občasný výskyt změn v zažitém režimu, je vhodné nastavit i náhradní variantu v souladu s individuálním nastavením, schopnostmi a potřebami konkrétního žáka s PAS. Dle schopností konkrétního žáka je dobré zvážit možnost začlenění tzv. „plánů B“, náhradní varianty konkrétního postupu nebo řešení situace, k základní variantě A. **Vyšší míra vizuální podpory:** vizuální podpora pomáhá většině žáků při učení a vstřebávání nových informací. Pro většinu žáků s PAS je vizuální informace nezbytnou podporou pro pochopení významu předávané informace smysluplného významu. Pokud chceme, aby si žák s PAS pracovní činnost osvojil, je třeba ji předvést nebo rozkreslit (využít tzv. procesuálních schémat), která lze postupně zjednodušovat a doplnit verbálním vysvětlením. Žáci s PAS upřednostňují neživé věci (např. předměty) před ostatními jedinci. Důležitým pomocníkem mohou být pro žáky s PAS plány dne, psané připomínky

a pravidla, vysvětlivky, procesní schémata, rozkreslené či rozepsané postupy činnosti, sepsané správné řešení situace, vizualizace času pomocí minutky, ale také komunikační Č. j. MSMT-5217/2017-1 5 technologie. V závislosti na povaze a závažnosti PAS je v období adaptace vhodné výrazně podpořit strukturalizaci prostoru, činností a času. Spolu s vnější motivací a individuálním přístupem tvoří základní principy tzv. strukturované učení, metodika vytvořená pro vzdělávání osob s PAS. Uplatnění uvedených principů pomáhá žákovi s PAS zodpovědět několik důležitých otázek: kde a kdy bude, co dělá, jak to má dělat, jak dlouho to bude trvat a proč to dělá. Strukturujeme žákovi čas, prostředí, ve kterém se pohybuje, i jednotlivé činnosti. Vizualizujeme veškeré informace, které by pro žáka s PAS bez této podpory nebyly dostatečně srozumitelné, nebo které by si nedokázal zapamatovat.

Struktura prostředí, ve kterém se žák s PAS pohybuje, mu pomáhá v již zmiňované prostorové orientaci a dává mu tak odpověď na otázku „kde?“. Struktura tak nabízí "jistotu" tím, že vytváří předvídatelná spojení mezi místy, činnostmi a chováním. Struktura času - vytvoření vizualizovaného denního programu umožňuje žákovi s PAS předvídat události, čas se tak stává konkrétní.

Struktura pracovního programu - využití krabic s vnitřní strukturou, strukturované činnosti s vizualizací jednotlivých kroků.

Nadstandardní řešení obtíží s pozorností: při motorickém neklidu je možné dovolit žákovi s PAS manipulaci s předmětem a činnost, která neruší ostatní a umožňuje soustředění, jako např. mačkácké míček, provázek, gumička. Situace, které jsou ve skupině a vyžadují soustředění, je zapotřebí zejména zpočátku redukovat na minimum. Dobré je podporovat aktivity, které žákovi s PAS umožní přijatelný pohyb v hodině, jako je rozdávání papírů, sbírání sešitů atd. Pro zvýšení pozornosti je důležité pravidelné a vyvážené střídání odpočinku a činnosti.

Vyšší míra vysvětlování sociálně komunikačních pravidel a situací, vyšší míra pomoci v některých situacích, které vyžadují praktický úsudek: u žáků s PAS dochází k odlišnému chápání ironie, sarkasmu, či metafoře, proto je dobré se jim v komunikaci vyhnout, neboť jsou pro ně matoucí a nepříjemné.

Mnohdy je důležité upozornit žáka na zdánlivě všeobecně známé skutečnosti, jako je možnost či nutnost vyjednat si výjimku, vznést dotaz apod. Dotazy těmto žákům je důležité klást přesně a vhodně zvolenou formulací. Mnohdy je nutné, se v zájmu podání dobrého výkonu ujistit, zda žák ví, jak po sobě následují připravené činnosti. Nadstandardně, přesně a konkrétně je třeba vysvětlit, co se od žáka očekává z hlediska množství a kvality práce, např. vymezení začátku a konce činnosti. Nelze se spoléhat na pružnost v myšlení a schopnost rychle se přizpůsobit nové situaci. Důležité je dávat žákovi s PAS zpětnou vazbu o jeho výkonech, např. formou bodů nebo škály. Při diskusi Č. j. MSMT-5217/2017-1 6

se třídou je zapotřebí neignorovat někdy i značně osobité příspěvky, snažit se porozumět jejich významu, dát přiměřený prostor k projevení vlastního názoru. V případě obtíží se sociálně přijatelnými hranicemi příspěvku je nutné si pomoci vzájemně vymezeným časem, zařazením vhodné formy nácviku sociálních dovedností.

Možnost odpočinku, relaxace: pro prevenci vzniku nežádoucího chování, stresu, či afektu způsobeného únavou a „přetažením“, je velmi důležitá možnost odpočinku, která dokáže navodit zklidnění. Pro odpočinek je vhodné vymezit konkrétní prostor.

Příklady z praxe

Doslovné chápání informací

Příklad č. 1

Na konci vyučovací hodiny učitel sdělí: „O čem jsme si dnes povídali, si přečtete do příští hodiny v učebnici na straně XY.“

Reakce žáka s PAS: splní, oč byl požádán, tj. přečte si zadanou stránku. Obsah se nenaučí.

Vývoj situace v následující vyučovací hodině: při ověřování učiva je žák učitelem hodnocen jako nepřipravený. Žák nerozumí, proč je hodnocen jako nepřipravený, když splnil v domácí přípravě to, co učitel vyžadoval, tj. přečetl si zadanou stránku v učebnici.

Proč došlo k nedorozumění: učitel dal třídě informaci, ale neověřil si, zda, případně jak a nakolik žák s PAS informaci porozuměl.

Příklad č. 2

Žák s PAS se bojí projít chodbou, kde vykonává dozor učitel XY. Má panické obavy. Vždy kříží ruce přes svá prsa a drží si ramena. Třídní učitel řeší tak, že ho čeká na začátku chodby a odvede do třídy, protože žák není schopen sám dojít. Má-li dozor jiný učitel, problém není.

Až časem se podaří zjistit, proč má žák strach projít chodbou. Učitel XY během dozoru na chodbě a v přilehlých třídách, vyžaduje, aby dveře tříd byly otevřené. Během jednoho dozoru žák s PAS dveře neustále zavírá.

Když se situace opakuje poněkolkráté, učitel žákovi řekne: „Ještě jednou a urazím ti ruce u samého ramene“.

Proč došlo k situaci:

a) žák se řídil pokyny třídního učitele. Jeden z nich zněl: „Dveře od třídy se zavírají“. Vždy však byl pokyn dán v situaci, kdy začala vyučovací hodina a učitel a žáci již byli ve třídě. Do nové situace žák přenesl pouze pokyn vztahující se ke dveřím, ale nedovedl vyhodnotit, že situace je odlišná.

b) dozorující učitel, přestože byl na organizační poradě informován, že ve škole bude žák s PAS, tuto informaci zřejmě nebral jako významnou, o problematiku PAS se nezajímal a nedovedl proto v danou chvíli vyhodnotit, že jeho výrok bude tímto žákem chápán jinak než žáky intaktními.

Č. j. MSMT-5217/2017-1 7

Používání přirovnání

Potíže s generalizací

Dodatek: výrok učitele byl pro žáka traumatizující. Očekával, že učitel slib splní. Nevěděl však kdy a jak.

Příklad č. 3

Učitel podává při objasňování učiva informace, které nejsou žáky přijímány, a tak řekne: „Jako bych házel hrách na stěnu“.

Reakce žáka s PAS: před následující hodinou přistaví ke stěně židli.

Vývoj situace:

a) Učitel po příchodu do třídy nařídí židli vrátit na původní místo a dále neřeší. Žák s PAS nerozumí.

b) Učitel po příchodu do třídy zjišťuje, kdo dal židli ke stěně. Žák s PAS sdělí, že on. Je mu to vytknuto. Židli musí vrátit na původní místo. Nerozumí.

c) Učitel po příchodu do třídy zjišťuje, kdo dal židli ke stěně. Žák s PAS sdělí, že on. Učitel se ptá proč. Žák sdělí, že židli přistavil proto, aby se učitel při házení hrachu dostal výš na stěnu.

Reakce učitele:

a) Zlobí se, že byl provokován, zesměšňován,... žáka potrestá. Ten situaci nerozumí.

b) Snaží se žákovi na úrovni jeho aktuálního porozumění vysvětlit jinými slovy obsah přirovnání.

Proč žák s PAS přistavil židli ke stěně: vyhodnotil situaci tak, že stěna je vysoká a učitel nemá možnost dosáhnout vysoko a hodit tam hrách.

Příklad č. 4

Učitel ve výuce popisuje psa. Výklad doprovází obrazovým materiálem.

Využívá obrázky či fotografie různých plemen, velikostí, barev psů atd.

Reakce žáka s PAS: žák sdělí učiteli, že na všech obrázcích nejsou psi.

Vývoj situace:

a) učitel znovu zopakuje, že na všech obrázcích jsou psi. Žák opět tvrdí, že na všech ne. Učitel situaci považuje za uzavřenou a dále na žákovo tvrzení nereaguje.

b) žák znovu upozorňuje, že na všech obrázcích nejsou psi. Situace je vypjatější, žák už informaci křičí. Učitel již nepovažuje za důležité tvrzení žáka, ale jeho chování.

c) žák je opakovaně nepochopen, opětovně vykřikuje, že na všech obrázcích nejsou psi. Učitele žáka označí za lháře a trestá jej písemnou poznámkou.

Proč se situace vyvíjela výše uvedeným způsobem:

a) žák znal pouze psa u babičky. Byl to hnědý jezevčík. Pojem pes měl spojen jen s tímto jedním a konkrétním jezevčíkem.

b) učitel nebyl detailně obeznámen s informacemi o žákovi, a zároveň nezjišťoval, proč neustále opakuje své tvrzení. Situaci

Č. j. MSMT-5217/2017-1 8

Pravidla

Rituály

Osobní zóna

učitel vyhodnotil jako nevhodné chování a žáka potrestal písemnou poznámkou.

Příklad č. 5

Učitel XY nastupuje na dozory na chodbě zpravidla později. Děje se tak zejména o přestávkách, kdy musí přejít z podlaží na podlaží.

Reakce žáka s PAS: sleduje nástup učitele a chodí oznamovat řediteli školy.

Reakce ředitele školy:

Ředitel žákovi vysvětlí, že není možné, aby za ním docházel každou přestávku. Dohodne se s ním, aby docházel 1x týdně v určitou dobu, přinesl mu písemný záznam nástupů učitele XY na dozor, že on situaci vyřeší. Oba dohodu plní. Žák rozumí, ví, že někdo přijímá informaci o nedodržování pravidel. Další řešení ho nezajímá. Ředitel se časem s žákem dohodl, že bude zaznamenávat nedodržování jiného pravidla.

Ve vlastní třídě bude po poslední vyučovací hodině sledovat ne kdo, ale kolik žáků nezvedlo židli u lavice v konkrétní den. Řediteli jednou týdně předloží záznamy.

Příklad č. 6

V hodinách zeměpisu a dějepisu žák neustále přerušuje výklad učitele rozšiřujícími informacemi.

Důvody žáka s PAS: má v těchto oblastech velmi rozsáhlé vědomosti, chce je uplatnit. Neuvědomuje si, že vyrušuje. *Reakce učitele:* dohodne se s žákem, že doplňující informace bude mít vždy možnost ostatním sdělit v posledních 3 minutách vyučovací hodiny.

Dohodu dodržuje, žák ho nepřerušuje, protože ví, že bude mít k vyjádření prostor.

Příklad č. 7

Žák s PAS se pravidelně každou vyučovací hodinu chová tak, že učitelku XY přivádí do situace, kdy hlasově přechází do fistule.

Důvody žáka s PAS: jeho záměrem není zlobit učitelku, nýbrž ji slyšet v její nejvyšší hlasové poloze, která mu připomíná jeho oblíbenou píšťalu.

Řešení situace: s učitelkou bylo pracováno tak, aby na podněty žáka reagovala jiným způsobem. Postupně se jí to dařilo. Žák ji přestal „vytáčet“.

Příklad č. 8

Popis situace: učitel zadá žákům samostatnou práci. Po chvíli zjistí, že žák s PAS má potíže. Chce mu pomoci. Tužkou v žákově sešitě ukáže na místo, kde došlo k chybě. Žák ho praští po ruce.

Č. j. MSMT-5217/2017-1 9

Proč žák s PAS fyzicky napadl učitele: učitel narušením žákova osobního prostoru vyvolal napětí, nervozitu, možná se objevila i úzkost. Žák se potřeboval uvolnit. Neměl možnost někam ustoupit či utéct.

Reakce učitele: nepoučený učitel situaci bude řešit jako nevhodné chování. Důsledkem bude poznámka, důtka apod.

Poučený učitel řekne: „Promiň“. Příště se v obdobné situaci žáka zeptá, zda mu v jeho sešitě může tužkou něco ukázat.

Spolupráce škola-rodíč x odborní pracovníci

Pro všechny skupiny dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami při zajišťování bezpečnosti a zdraví ve školách a školských zařízeních platí obecné pravidlo nutné úzké spolupráce mezi školou, rodiči a školským poradenským zařízením. Speciální pedagog, který na základě speciálně pedagogického vyšetření zná specifika žáka i jeho silné stránky, poskytuje metodickou podporu pedagogickým pracovníkům školy i zákonným zástupcům dítěte průběžně, v akutních případech neprodleně.

Pro úspěšnou spolupráci je nutné nastavení, zavedení a využívání vzájemné informovanosti aktérů zapojených do vzdělávacího procesu žáka s PAS (pedagog, asistent pedagoga, zákonný zástupce, vychovatel, výchovný poradce, v případě, že má škola k dispozici, tak také školní speciální pedagog nebo školní psycholog) v dohodnutých intervalech a dohodnutým způsobem.

Participace žáků zohledňuje nejen klíčový princip Úmluvy o právech dítěte, ale utvrzuje i dovednosti, které škola sama rozvíjí

i prostřednictvím výchovy k občanství, resp. ve vzdělávací oblasti Člověk a společnost: schopnost diskutovat, pracovat v týmu a respektovat ostatní, zodpovědně rozhodovat a nést následky rozhodnutí bez ohledu na to, zda jde o participaci na třídní, školní či mimoškolní úrovni.

Vize školy, která funguje podle jasných pravidel umožňujících konstruktivní komunikaci všech aktérů (vedení, učitelé, rodiče) a jejich participaci na chodu školy, představuje rovněž jedno z kritérií, resp.

indikátorů hodnocení kvalitní školy dle ČŠI: „Škola má jasně nastavená pravidla a mechanismy k organizování vlastní činnosti školy (školní řád a další interní kodexy), a to v souladu s právním řádem a vizí a strategií rozvoje školy a mechanismus, jak se s nimi snadno mohou seznámit pedagogové, rodiče i zřizovatel. Škola udržuje konstruktivní komunikaci o pravidlech s pedagogy a hlavními aktéry vně školy (rodiče, zřizovatel), dbá na to, aby byli zapojeni do jejich tvorby a racionalizace. Škola má jasně nastavený mechanismus přenosu podnětů a jejich projednávání, pedagogům, žákům, rodičům a zákonným zástupcům žáků je znám a rozumějí mu.“

Klíčovým předpokladem k dosažení této vize je rovnocenný, partnerský vztah školy a rodičů, založený na důvěře a osvobozený od vzájemného zpochybňování kompetence rodičů vyjadřovat se k podobě jimi uskutečňované výchovy, a kompetence školy vyjadřovat se k jí uskutečňovanému vzdělávání žáka. V první řadě je zákonný zástupce

Č. j. MSMT-5217/2017-1 10

ten, kdo rozhoduje o vzdělávací dráze svého dítěte, a mělo by se tak dít vždy v zájmu dítěte.

Doporučený postup školy pro prevenci vzniku problémových situací u žáků s PAS

☒ Ředitel školy určí pedagogického pracovníka, který bude odpovídat za spolupráci se školským poradenským zařízením, v jehož péči daný žák s PAS je. Tímto pedagogickým pracovníkem by měl být výchovný poradce, školní speciální pedagog či školní psycholog.

☒ Pověřený pedagogický pracovník seznámí s obecnými specifiky diagnózy PAS a zásadami pro předcházení rizikových projevů chování pedagogické i nepedagogické pracovníky školy, kteří budou s žákem v kontaktu při výuce, v družině, při odborném výcviku, v tělocvičně, ve školní jídelně atd., se zásadními a podstatnými informacemi o individuálních zvláštностech a potřebách daného žáka. O této skutečnosti bude vyhotoven písemný zápis s podpisy všech zúčastněných. Pověřený pedagogický pracovník zajistí ve spolupráci se školním metodikem prevence a pracovníkem školského poradenského zařízení, který se problematikou PAS zabývá, besedy a osvětu žákům školy a jejich rodičům takovou formou, která respektuje typ PAS, nastavení a situaci konkrétního žáka s PAS a případné doporučení odborníků jako psycholog, psychiatr, neurolog atp.

☒ Pověřený pedagogický pracovník úzce spolupracuje s třídním učitelem žáka, asistentem pedagoga a školním metodikem prevence, ve spolupráci s metodikem prevence organizuje kasuistické semináře pro sdílení dobré i špatné praxe v oblasti prevence a předcházení vzniku nežádoucího chování žáků s PAS, nebo v oblasti řešení akutních rizikových situací. Zajišťuje pravidelné supervize pedagogického týmu podílejícího se na vzdělávání žáka s PAS odborníkem z praxe, případně zajišťuje možnost spolupráce s odborným pracovištěm v souvislosti s dlouhodobým nácvikem zvládnání krizových situací souvisejících s projevy agrese.

☒ Třídní učitel, případně jím pověřený asistent pedagoga, úzce spolupracuje se zákonnými zástupci žáka a pravidelně je kontaktuje ve snaze získání aktuálních informací o případných změnách. Dle nastavených pravidel školy sám, nebo prostřednictvím určeného pracovníka školy, rovněž kontaktuje klíčového pedagoga školské poradenské zařízení, v jehož péči je žák s PAS veden.

☒ Třídní učitel, případně jím pověřený asistent pedagoga, pravidelně informuje zákonné zástupce žáka o průběhu vzdělávání. Neprodleně informuje zákonné zástupce žáka a pověřeného pracovníka školy o změnách v chování, změnách aktuálního zdravotního stavu, projevech rizikového chování žáka, o plánovaných nebo náhlých změnách ve školním prostředí oproti nastavenému standardu (například onemocnění, akutní nebo plánované rekonstrukce opravy v areálu školy apod.).

Č. j. MSMT-5217/2017-1 11

- ☒ Třídní učitel při práci s třídním kolektivem vždy zohledňuje věk žáků. Způsobem přiměřeným věku žáků formou nejrůznějších metod rozvíjí schopnost diskutovat, pracovat v týmu a respektovat ostatní, uvědomovat si význam a podstatu pomoci a solidarity mezi lidmi, vzájemné úcty a snášenlivosti.
- ☒ Třídní učitel v případě potřeby a po dohodě se zákonným zástupcem, spolupracuje s lékařskými specialisty, v jejichž péči žák s PAS je - především praktický lékař pro děti a dorost, dětský psychiatr, případně dětský klinický psycholog.

Zajištění bezpečnosti a zdraví - školní řád - krizový plán

Obecně platná pravidla dodržování bezpečnosti při výuce, o přestávkách, při pohybu v prostorách školy i mimo ni, při odborném výcviku atd., vymezená v Příloze č. 14 Rizikové chování, materiálu „Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí a mládeže (Dokument MŠMT č. j.: 21291/2010-28)“, jsou závazná pro všechny skupiny dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami.

Pro případ výjimečných situací má každá škola mít vytvořen **krizový plán**. Krizový plán vypracovává škola individuálně pro žáka, kterému krizová situace hrozí z důvodu přidružených zdravotních komplikací, včetně žáků s PAS. Za zapracování do vnitřních směrnic školy a školského zařízení zodpovídá ředitel školy. Směrnice školy v souvislosti s vytvořením krizového plánu by měla obsahovat údaje o tom, co je cílem takového plánu, kdo je odpovědný za vyplnění krizového plánu, kdo jej vyplňuje, kde bude uložen, dodržování doporučených pravidel a případných opatření, princip vyhodnocování nastavených pravidel, apod.

Krizový plán by měl obsahovat postupy, které přesně řeší individuální krizové situace, jež mohou nastat. Postupy by měly být jasné a závazné pro každého pracovníka školy, určují konkrétní kompetence a odpovědnost jednotlivých zaměstnanců. Krizový plán by měl obsahovat popis konkrétních kroků při vzniku nevhodného chování, problémového chování či problémové situace, vymezení kompetencí a odpovědnosti jednotlivých zaměstnanců, včetně přesného stanovení podmínek kdy a za jakých okolností škola žádá o pomoc jiné odborníky, např. linku 155.

Za zcela neadekvátní a neakceptovatelný postup školy zajištění bezpečí a ochrany zdraví žáků v případě vyústění nežádoucích projevů chování žáka s PAS, je psychický či fyzický trest.

Návrh struktury a obsahu krizového plánu pro případ předcházení vzniku problémových situací u žáků s PAS ve školách či školských zařízeních a je v samostatnou přílohou tohoto dokumentu.

Podrobnější informace k oblasti primární prevence rizikového chování jsou zveřejněny také na internetových stránkách, dostupné zde.

Č. j. MSMT-5217/2017-1

12

Příklady organizací zaměřených na problematiku PAS

Národní ústav pro autismus, z.ú., <http://www.praha.apla.cz/>

Občanské sdružení poskytující podporu osobám s PAS, <http://www.zasklem.com/>

RAIN-MAN, sdružení rodičů a přátel dětí s autismem (spolek), Ostrava, <http://www.rain-man.cz/>

Rett Community, Spolek rodičů a přátel dívek s Rettovým syndromem, <http://www.rett-cz.com/>

Křesadlo HK, Centrum pomoci lidem s PAS, z.ú., <https://www.kresadlohk.cz/> Centrum Terapie Autismu, <http://www.cta.cz/o-nas/> Jdeme autistům naproti - Olomouc o.s." ve zkratce JAN - Olomouc o.s. , <http://www.jan-olomouc.cz/>

AUT – Spolek rodičů dětí s PAS, <http://autistickaskola.cz/cs/podporujinas/organizace/aut-spolek-rodicu-deti-s-pas/>

Občanské sdružení ProCit, z.s., <http://www.autismusprocit.cz/>

Doporučené odkazy, literatura

Literatura:

BAZALOVÁ, B., NOVÁKOVÁ, J. *Zkušenosti žáků s poruchou autistického spektra s inkluzivním zděláváním*. In KLENKOVÁ, J., VÍTKOVÁ, M. et. al. *Inkluzivní vzdělávání se zřetelem na věkové skupiny a druhy postižení*. Brno: Masarykova univerzita, 2011. ISBN 978-80-210-5731-9.

BĚLOHLÁVKOVÁ, L., VOSMIK, M. *Žáci s poruchou autistického spektra v běžné škole*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-687-2.

BITTMANNOVÁ, L., BITTMANN, J. *Prevence a účinné řešení šikany. U žáků a studentů s Aspergerovým syndromem a vysoce funkčním autismem*. Pasparta, 2016.

ČADILOVÁ, V., ŽAMPACHOVÁ, Z. *Specifika výchovy, vzdělávání a celoživotní podpory lidí s Aspergerovým syndromem*. Praha: IPPP, 2006. ISBN 80-86856-20-8.

DUBIN, N. *Šikana dětí s poruchami autistického spektra*. Praha: Portál, 2009. ISBN 80-7367-041-0.

GILLBERG, E., PEETERS, T. *Autismus – zdravotní a výchovné aspekty*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-856-2.

GRANDINOVÁ, T., PANEK R., *Možek autisty*. Praha: Mladá fronta, 2014. ISBN 978-80-204-3115-8.

GRANDIN T., *Jak to vidím já*. Praha: Csémy Miklós ve spolupráci s Janou Csémy, 2015. ISBN 978-80-906078-0-4.

KENDÍKOVÁ, J., VOSMÍK, M. *Jak zvládnout problémy dětí se školou*. Praha: Pasparta, 2016. ISBN 978-80-905576-0-4.

KOLÁŘ, M. *Nová cesta k léčbě šikany*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-871-5.

NAOKI, H., *A proto skáču!* Praha: Pasparta, 2016. ISBN 978-80-7432-711-7.

ŘÍČAN, P., JANTOŠOVÁ, P. *Jak na šikanu*, Praha: Grada, 2010. ISBN 978-80-247-2991-6.

Č. j. MSMT-5217/2017-1

13

THOROVÁ, K. *Poruchy autistického spektra*. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-091-7.

VANÍČKOVÁ, E., FAIERAJZLOVÁ, V., NEJEDLÁ, M., VOTAVOVÁ, J. *Škola přátelská dětem. Stručný průvodce manuálem UNICEF pohledem nejlepšího zájmu dětí*. Praha: Univerzita Karlova, LF, 2012. ISBN 978-80-260-2883-3.

WELTON, J., *Povím vám o Aspergerově syndromu*. Brno: Edika, 2014. ISBN 978-80-266-0564-5.

YAU, A., *Autismus Praktická příručka pro rodiče*. Praha: Csémy Miklós ve spolupráci s Janou Csémy, 2016. ISBN 978-80-906078-1-1.

Právní normy:

Úmluva o právech dítěte, Sdělení FMZV č. 104/1991 Sb.

Úmluva o právech osob se zdravotním postižením, sdělení č. 10/2010 Sb. m.s.

Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů

Vyhláška č. 27/2016 Sb., o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných

Metodické pokyny:

Metodický pokyn ministryně školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikany ve školách a školských zařízeních, dostupný zde.

Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí a mládeže (Dokument MŠMT č. j.: 21291/2010-28), dostupné zde.

Internetové odkazy:

Dostupné z: <http://zvn.nidv.cz/neformalni-vzdelavani/volnycas/>

participace/slovník-participace

Dostupné z: [http://www.csicr.cz/cz/Dokumenty/Kriteriahodnoceni/Kriteria-hodnoceni-podminek,-prubehu-a-vysledk-\(5\)](http://www.csicr.cz/cz/Dokumenty/Kriteriahodnoceni/Kriteria-hodnoceni-podminek,-prubehu-a-vysledk-(5))

Slovník pojmů Dysfázie:

neboli také specificky narušený vývoj řeči, který se projevuje ztíženou schopností nebo neschopností naučit se verbálně komunikovat, i když podmínky pro rozvoj řeči jsou přiměřené. U vývojové dysfázie dochází k poruše centrálního zpracování řečového signálu. To znamená, že dítě vše slyší, vidí, nemá žádnou poruchu sluchu, či zraku, ale jeho centrální nervová soustava a mozek nejsou schopny dostatečně správně zpracovat sluchové a zrakové signály, které dítě přijímá z okolí.

Echolálie:

automatické opakování slov vyslovených druhou osobou, bez pochopení významu. Jedná se o opakování slov, slovních spojení nebo zvuků z toho důvodu, že se líbí jak slovo nebo zvuk zní. Echolálie se může vyskytovat běžně u všech dětí při procesu učení se řeči.

Č. j. MSMT-5217/2017-1

14

Generalizace:

tvoreni obecných pojmů z pojmů méně obecných n. jedinečných; rozšíření podmíněné reakce na podnět, který se podobá původnímu podmíněnému podnětu (není však stejný).

Komunikační klíč:

Komunikační soubor - soubor dostupný na internetových stránkách MŠMT, dostupný zde.

Mutismus:

náhlá ztráta schopnosti mluvit (používat mluvené řeči). Projevuje se především funkční ztrátou řeči, celkovým odmítáním komunikovat, mlčením ze studu, ze strachu či z jiných příčin. Mutismem označujeme mlčení po ukončení řečového vývoje při existující schopnosti mluvení a řeči.

Procesní schéma:

jedná se o analyticky rozpracovaný úkol na elementární kroky a vytvoření schématu po sobě následujících kroků, které vedou k cíli, jednoduchý obrazový návod k různým činnostem, slouží k nácviku samostatnosti při činnostech. Dítě přesně vidí, jaký bude postup při provádění činností.

Repetitivní doptávání:

opakování otázek bez potřeby získání doptávané informace.

Rigidní a kompulzivní chování:

nutkavé jednání, které probíhá stále stejně jako např. mytí rukou určitým způsobem, šlapaní na kanály, kontrolování elektrických spotřebičů, zámků atp.

Sociabilita:

schopnost a dovednost vstupovat do vztahů ve společnosti.

Sociální motivace:

motivace v sociálním kontextu, učení kvůli kladnému sociálnímu hodnocení, a pro získání dobrých vztahů s lidmi, na kterých učícímu se záleží.

Strukturalizace a vizualizace (struktura prostředí):

strukturalizace a vizualizace se v souvislosti se vzděláváním a výchovou žáků s PAS setkáváme velmi často. Spolu s vnější motivací

a individuálním přístupem tvoří základní principy tzv. strukturovaného učení, metodiky vytvořené pro vzdělávání osob s PAS. Uplatnění uvedených principů pomáhá žákovi s PAS zodpovědět několik důležitých otázek: kde a kdy bude, co dělá, jak to má dělat, jak dlouho to bude trvat a proč to dělá. Strukturujeme žákovi čas, prostředí, ve kterém se pohybuje i jednotlivé činnosti. Vizualizujeme veškeré informace, které by pro žáka s PAS bez této podpory nebyly dostatečně srozumitelné, nebo které by si nedokázalo zapamatovat.

Struktura prostředí, ve kterém se žák s autismem pohybuje, mu pomáhá v již zmiňované prostorové orientaci a dává mu tak odpověď na otázku kde? Struktura tak nabízí "jistotu" tím, že vytváří předvídatelná spojení mezi místy, činnostmi a chováním. Č. j. MSMT-5217/2017-1

Struktura času - vytvoření vizualizovaného denního programu, umožňuje žákovi s autismem předvídat události, čas se tak stává konkrétní.

Struktura pracovního programu - využití krabic s vnitřní strukturou, strukturované činnosti s vizualizací jednotlivých kroků.

Variabilita:

proměnlivost, odchylnost od normálu, rozmanitost (rozmanitost ve všech formách, úrovních a kombinacích projevů).

Verbalismus:

mnohomluvnost, nadměrné hromadění bezobsažných slov.

Příloha

Krizový plán pro prevenci vzniku problémových situací týkajících se žáka s PAS

Jméno a příjmení žáka:

Datum narození:

Místo trvalého pobytu: Kontaktní údaje na zákonného zástupce/telefon

(v případě zletilého žáka na kontaktní osobu)

Název a adresa školy/školského zařízení, ročník:

Ošetřující lékař/odborný lékař:

(na základě souhlasu zákonného zástupce uváděno pro případ konzultace při vzniku problémové situace např. psychiatr, neurolog, atp.)

Pedagogický pracovník školského poradenského zařízení spolupracující na vytváření „Krizového plánu“:

Třídní učitel:

Druhý pedagog ve třídě:

Asistent pedagoga:

Ostatní vyučující žáka:

Vychovatel/vychovatelka:

Osoby zajišťující specializované činnosti ve škole/školském zařízení (např. fyzioterapeut, speciální pedagog, psycholog, výchovný poradce, atd.):

Aktuální zdravotní stav žáka:

Aktuální stav žáka (obsahuje popis speciálních vzdělávacích potřeb dle doporučení školského poradenského zařízení):

Popis obtíží žáka (spouštěcí mechanismy vzniku problémových situací u konkrétního žáka v konkrétních situacích, na konkrétních místech, v přítomnosti konkrétních osob, v jejich přístupu apod., např. fyziologická potřeba, příjem potravy, tekutin, únava a „přetažení“, přecitlivělost na různé podněty jako zvuky, světlo, barvy, pachy, doteky, nepohodlí, změny aktuálního zdravotního stavu, či jiných faktorů, které ovlivňují jeho aktuální naladění):

Doporučený postup prevence vzniku problémových situací (postup zpracován na základě osobnostní charakteristiky žáka viz „Popis obtíží žáka“ a dle doporučení školského

poradenského zařízení, součástí plánu je „záznamový arch“ sloužící jako podklad pro vyhodnocování vhodně nastavených opatření pro prevenci vzniku nevhodného chování žáka, problémového chování či problémové situace):

Příloha

Doporučený postup v případě, kdy problémová situace nastala (obsahuje popis konkrétních kroků při vzniku nevhodného chování, problémového chování či problémové situace, vymezení kompetencí a odpovědnosti jednotlivých zaměstnanců, včetně přesného stanovení podmínek kdy a za jakých okolností škola žádá o pomoc jiné odborníky, např. linku 155):

Podpisy informovaných osob (všech, kteří jsou s žákem v interakci v době jeho pobytu ve škole nebo školském zařízení):

Podpis žáka:

Podpis zákonného zástupce/kontaktní osoby v případě zletilého žáka:

Místo, datum: Zpracoval/a:

Podpis ředitele školy:

Příloha

Záznamový arch

Datum /čas

Co se stalo/průběh problémové situace

Kdo byl kontaktován/kým/čas

Poskytnutá opatření

Vyhodnocení